

HAND IN HAND

**MAAHANMUUTTAJAN
KANSANOPISTOLINJA**

**Opas koulutuksen
järjestäjälle**

Sisällys

1	Oppaan tarkoitus	1
2	Kansanopistojen rooli maahanmuuttajakoulutuksessa	1
3	Ihmiskäsitys, oppimiskäsitys ja pedagogiset lähtökohdat	2
4	Kansanopistot monikulttuurisena oppimisympäristönä	3
5	Maahanmuuttajat kohderyhmänä	5
5.1	Maahanmuuttajat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä	5
5.2	Heterogeeninen kohderyhmä	6
5.3	Maahanmuuttajat oppijoina	6
6	Maahanmuuttajakoulutusta ohjaavat säädökset ja ohjeet	7
7	Maahanmuuttajakoulutuksen rahoittaminen kansanopistoissa	7
7.1	Työvoimapolitiittinen koulutus	7
7.2	Vapaan sivistystyön opintolinjat	8
7.3	Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus.....	8
7.4	Kustannusten erityispiirteitä	8
7.5	Monikulttuurisen koulutuksen rahoitusnäkymiä	9
8	Maahanmuuttajaopiskelijan opintososiaaliset tuet	10
9	Rekrytointi	11
9.1	Koulutuksen suunnittelu ja hakeva toiminta	11
9.2	Koulutukseen hakeminen.....	12
9.3	Opiskelijavalinnan suorittaminen ja ryhmän kokoaminen	13
10	Ohjaus maahanmuuttajien kotoutumisopinnoissa	13
10.1	Ohjauksen tavoitteet	13
10.2	Ohjaus on kokonaisvaltainen ja jatkuva prosessi	13
10.3	Ohjauksellinen työote.....	14
10.4	Ohjauksen keskeiset työskentelymenetelmät	14
10.5	Henkilökohtaistaminen ja yksilöllisyys	15
10.6	Ohjaavan opettajan edellytykset.....	15
10.7	Ohjauksen moniammatillinen verkosto	15
11	Kotoutumiskoulutuksen kansanopisto-opetussuunnitelma	16
11.1	Suomen (tai ruotsin) kieli ja kulttuuri	16
11.2	Yhteiskuntatietous, kansalaistaidot ja arki Suomessa	18
11.3	Yleissivistävät ja valinnaiset aineet	20
11.4	Taito- ja taideaineet	21
12	Keskeisiä käsitteitä	21
13	Lähteitä	24
14	LIITTEET	25

1 Oppaan tarkoitus

Opetushallitus on vuonna 2001 antanut suosituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta. Kansanopistokentällä tehtyjen selvitysten mukaan kansanopistoilla on hyvät edellytykset järjestää Opetushallituksen tavoitteiden mukaista maahanmuuttajakoulutusta (Kuusipalo 2004). Opetushallituksen suositus ei kuitenkaan yleisluontoisuutensa vuoksi suoraan sovi kansanopistojen maahanmuuttajakoulutuksen opetussuunnitelmaksi, vaan jokaisen opiston ja jokaisen koulutuksenkin on laadittava oma opetussuunnitelmansa. Valtakunnallinen suositus ei myöskään hyödynnä kansanopistojen erityisiä vahvuuksia oppimisympäristönä.

Käsillä oleva kouluttajan opas tarjoaa näkökohtia ja esimerkkejä kansanopistoissa järjestettävään pitkäkestoiseen maahanmuuttajakoulutukseen. Pohjana on käytetty Opetushallituksen suositusta aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta sekä huomioitu Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen opetussuunnitelmien perusteita ja perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmaa. Muita suunnittelussa käytettyjä säästöjä ja selvityksiä ovat mm. kotouttamislaki, valtioneuvoston selvitys kotouttamislain toimeenpanosta, parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö sekä viimeisin tutkimustieto kansanopistojen maahanmuuttajakoulutuksen vahvuuksista ja kehittämistarpeista.

Tämän oppaan tarkoituksena on tukea koulutuksen järjestäjää (kansanopistoa) pitkäkestoisen maahanmuuttajakoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Johtavana ajatuksena on suunnitella maahanmuuttajalle kansanopistovuoden aikana sellainen opinpolku, jonka myötä hänen on mahdollista kotoutua täysivaltaiseksi ja toimintakykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Maahanmuuttajan kansanopistolinjalla on vahva ohjauksellinen ja oman elämän suunnittelun painotus. Opas myös auttaa havaitsemaan ja hyödyntämään kansanopiston vahvuuksia maahanmuuttajakoulutuksen toteuttajana. Opas sisältää ideoita ja toimintamalleja opiskelijarekrytointiin, opiskelijan ohjaukseen ja koulutuspolun rakentamiseen. Lisäksi se esittelee tapoja kansanopistojen keskinäiseen, sekä kansanopistojen ja muiden maahanmuuttajatoimijoiden väliseen monikulttuurisen yhteistyön tekemiseen. Oppaan liiteosaan on kerätty muutamia kursssiesimerkkejä erilaisista opintokokonaisuuksista ja opiskelijoiden projekteista. Ne havainnollistavat, miten opetussuunnitelman perusteita voidaan soveltaa erilaisilla kohderyhmillä ja miten kansanopiston vahvuudet maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjänä hyödynnetään opetussuunnitelmassa.

2 Kansanopistojen rooli maahanmuuttajakoulutuksessa

Vastuu aikuisten maahanmuuttajien koulutuksesta jakautuu työministeriön ja opetusministeriön kesken. Päävastuu aikuisten, työttömien maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisestä ja rahoituksesta on työministeriöllä. Opetusministeriö vastaa esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta sekä tutkintotavoitteisesta koulutuksesta (aikuisten perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus). Myös vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutus saa perusrahoituksensa opetusministeriöltä.

Kansanopistot järjestävät maahanmuuttajakoulutusta paljon myös työvoimapolitiittisena koulutuksena. Työvoimapolitiittisen koulutuksen järjestämistä koordinoivat alueelliset työvoima- ja elinkeinokeskukset (TE-keskukset). TE-keskusten koulutustarjouksista kilpailevat kansanopistojen lisäksi mm. aikuiskoulutuskeskukset ja yksityiset kouluttajayritykset.

Lisäksi kansanopistoissa järjestetään maahanmuuttajille suunnattuja lyhytkursseja (esimerkiksi maahanmuuttajien kesälukio) ja projektirahoitteisia koulutuksia (esimerkiksi erityisryhmien, kuten kuurojen tai luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien koulutus).

Työministeriön teettämässä maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arvioinnissa (Työpoliittinen tutkimus 267, 2005) on listattu nykyisen kotoutumiskoulutuksen ongelmakohtia ja kehittämisalueita. Nykyistä järjestelmää pidetään sekavana niin hallinnollisesti kuin terminologisestikin. Erilaisten koulutusmuotojen ja rinnakkaisten koulutuksenjärjestämistapojen ja rahoituskanavien samanaikaisuus avautuu vaikeasti niin viranomaisille kuin koulutuspalvelujen asiakkaille. Koulutuksen toimeenpanossa korostuvat koulutustarjonnan epätasaisuus, puutteellinen ohjaus ja tiedonkulkua sekä alueelliset erot koulutuksen saatavuudessa. Ongelmia kärjistävät lisäksi julkisia hankintoja koskevat tiukat kilpailuttamisvaatimukset, rahoituksen riittämättömyys ja viranomaisten väliset koordinaatio-ongelmat. Arviointiin ja kehittämisuosituksiin voi tutustua tarkemmin osoitteesta http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt267.pdf.

Opetusministeriön asettama parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä (PAT) on mietinnössään määritellyt maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisyn koulutuksen keinoin yhdeksi tulevaisuuden painopistealueista eli suuntaviivoista. Työryhmä on esittänyt, että osa maahanmuuttajakoulutuksesta osoitetaan vapaan sivistystyön tehtäväksi. (OPM 3:2002)

Maahanmuuttajakoulutus on vielä melko uusi, mutta kasvava toimialue useimmissa Suomen kansanopistoissa. Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö käynnisti kansanopistokentällä prosessin, jonka kuluessa on kerätty tietoa maahanmuuttajakoulutuksesta kansanopistoissa, vaihdettu kokemuksia, tutkittu kansanopistojen vahvuuksia ja kehittämistarpeita maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjinä, suunniteltu toimintamallia pitkäkestoiseen maahanmuuttajakoulutukseen, järjestetty pilottikoulutuksia, yhtenäistetty toimintatapoja ja kehitetty maahanmuuttajakoulutuksen opetussuunnitelman perusteita. Näin on vahvistettu kansanopistojen valmiuksia monikulttuuriseen työhön ja suuntaviivakoulutusten toteuttamiseen.

Tämä opas on osa monikulttuurisen työn kehittämisprosessia kansanopistoissa. Opas on työstetty kymmenen kansanopiston yhteistyöhankkeessa Opetushallituksen rahoituksella vuosina 2003 - 2006. Hanketta on koordinoit Lahden kansanopisto. Muut hankkeessa mukana olleet opistot ovat Alkio-opisto, Jyväskylän kristillinen opisto, Otavan opisto, Pohjois-Karjalan Opisto, Rovaniemi-opisto, Turun kristillinen opisto, Työväen Akatemia, Valkealan kristillinen kansanopisto ja Viittakiven opisto. Kaikissa opistoissa on hankkeen aikana järjestetty maahanmuuttajakoulutuksia erilaisille kohderyhmille, ja pilottikoulutusten kokemuksia on hyödynnetty tämän oppaan ja kansanopisto-opetussuunnitelman laatimisessa. Opiskelijan rekrytointia, hakevaa toimintaa ja ohjausta käsittelevät luvut on koottu Jyväskylän kristillisessä opistossa. Kansanopistojen monikulttuurisen osaamisen kehittämistä on koordinoitu Viittakiven opistossa. Oppaan kirjoittamiseen ovat osallistuneet kaikki hankeopistot, ja oppaan ovat toimittaneet Lahden kansanopisto ja Pohjois-Karjalan Opisto. Oppaan lisäksi yksi hankkeen keskeisistä tuloksista on monikulttuurista työtä tekevien opistojen yhteistyöverkoston syntyminen.

3 Ihmiskäsitys, oppimiskäsitys ja pedagogiset lähtökohdat

Koulutuksen järjestämisen lähtökohtana on, että jokainen ihminen on arvokas, ainutkertainen ja samanarvoinen toisten kanssa. Hänellä on oikeus pyrkiä hyvään ja merkitykselliseen elämään sekä kehittää monipuolisesti itseään. On mahdollista, että näkemykset ihmisten tasa-arvosta tai samantasuisista oikeuksista eivät ole opintoihin osallistuvilla samanlaisia tai itsestäänselvyyksiä. Siksi oma identiteetti ja arvokeskustelu ovat opintojen tärkeitä sisältöalueita.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa oman elämänsä ohjaamisessa aktiivisen, keskeisen roolin. Persoonallisuuden eri puolet nähdään tärkeinä henkilökohtaisen kasvun ja kehittymisen alueina. Ihmisen kokonaisvaltaisuus, tieto, tunteet, kokemukset ja tahto huomioidaan yhteisessä työskentelyssä. Opintojen tarkoituksena on tukea oppijan kasvua aktiiviseksi, tavoitteita asettavaksi ja niihin itseohjautuvasti pyrkiväksi sosiaalisesti olennoksi.

Opiskelijan aiempi kokemus ei välttämättä ole kasvattanut itseohjautuvuuteen. Moni opiskelija tarvitsee ohjausta uuteen oppimisen tapaan. Kansanopistovuosi on siksi nähtävä ennen kaikkea mahdollisuutena valmiuksien kehittämiseen ja pohjan rakentamiseen jatko-opinnoissa ja työssä menestymiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Opintojen tarkoitus on edistää opiskelijan kotoutumista Suomeen. Kotoutuminen ei merkitse vain integroitumista työelämään, vaan tavoitteena on kasvu toimintakykyiseksi kansalaiseksi ja täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Sosio-konstruktivisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on yksilön sisäinen prosessi ja vuorovaikutussuhde ympäristön kanssa. Siinä korostuu opiskelijan aktiivinen rooli oman tieto- ja taitorakenteensa jäsentäjänä, tiedonhankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Oppiminen merkitsee aikaisempien ajatus- ja toimintamallien uudelleenjärjestämistä ja täydentämistä. Uusi tieto yhdistetään aikaisempaan tietoon. Ymmärrys syntyy tietoa aktiivisesti valikoimalla ja rakentamalla oma käsitys asiasta. On kuitenkin huomattava, että monen maahanmuuttajaopiskelijan aiempi koulutustausta, opiskelukulttuuri ja tieto- ja taitorakenne voivat olla täysin erilaiset, kuin länsimaisen koulutusjärjestelmän läpi käyneen opiskelijan tai opettajan. Ajatus oppimisesta uuden tiedon yhdistämisenä aikaisempaan tietoon ei välttämättä toimi erilaisista olosuhteista kasvaneen maahanmuuttajan koulutuksen lähtökohtana. Kyse voi olla ennemminkin uudenlaisen tietorakennelman ja loogisen järjestelmän muodostumisesta aiemman rinnalle. Opiskelija voi kulttuurisesta kontekstista riippuen toimia joko uuden tai aiemmin opitun koodin mukaisesti.

Kansanopistojen erityispiirre ja vahvuus on internaatti. Internaatti on enemmän kuin opiskelija-asuntola. Internaatissa asuminen on ohjattua ja tuettua. Internaatin merkitystä maahanmuuttajalle voidaan parhaimmillaan kuvata niin, että internaatti on kuin yhteiskunta pienoiskoossa. Internaatissa opiskelija on vuorovaikutuksessa suomalaisten opiskelijoiden kanssa, oppii tuetusti arjen taitoja, suomalaisessa yhteisössä elämisen pelisääntöjä ja yhteisön jäsenenä toimimista.

4 Kansanopistot monikulttuurisena oppimisympäristönä

Kansanopistojen vahvuuksia ja kehittämistarpeita maahanmuuttajakoulutuksessa on selvitetty Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoittamassa hankkeessa Kansanopisto kotoutumisen monikulttuurisena ympäristönä (Kuusipalo, 2003). Samoja kysymyksiä pohdittiin myös syksyllä 2003 kansanopistojen maahanmuuttajatyötä tekeville järjestetyssä seminaarissa Viittakiven opistolla.

Kansanopistojen vahvuutena on pidetty erityisesti henkilökohtaista työotetta ja opiskelijoiden kokonaisvaltaista tukemista. Internaattiopiskelu mahdollistaa opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen paremmin kuin tavanomainen oppilaitosympäristö. Muutenkin maahanmuuttajat ja suomalaiset kohtaavat toisiaan kansanopiston arjessa paljon mm. yhteisten tapahtumien, juhlien ja retkien kautta. Opistojen laaja opetustarjonta lisää eriyttämisen mahdollisuuksia ja yksilöllisten opintopolkujen suunnittelumahdollisuuksia.

Monikulttuurisuus toteutuu opistojen toiminnassa monilla tasoilla. Opistojen henkilöstö monikulttuuristuu, opiskelijaryhmät (muutkin kuin erilliset maahanmuuttajakoulutukset) alkavat olla monikulttuurisia. Opistot ovat monikulttuurisuuden suhteen kuitenkin hyvin eri vaiheissa: joissa-

kin opistoissa on jo kymmenien vuosien kokemus muualta tulleista opiskelijoista, toisissa opistoissa ei ole koulutettu maahanmuuttajia lainkaan. Myös alueelliset erot ovat suuria ja kouluttajien työnjako erilainen eri alueilla. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, missä maahanmuuttajia on paljon, kansanopistoilla ei ole merkittävää roolia maahanmuuttajakoulutusten järjestäjinä. Sen sijaan pienten paikkakuntien opistoilla on suuri merkitys maahanmuuttajien koulutuksen järjestäjinä. Suurimpina kehittämistarpeina on nähty maahanmuuttajakoulutuksen rahoitusmallien, opiskelijalähtöisten opetusmenetelmien sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Monikulttuurinen kansanopisto- esimerkki Viittakiven opistosta

Kansanopistojen toteuttamassa maahanmuuttajien koulutuksessa lisäarvona on internaattiympäristö. Viittakiven opiston järjestämän pilotin yhtenä yhteisöllisenä tavoitteena oli sellaisen monikulttuurisen yhteisön luominen, joka tukee siihen kuuluville kulttuuriryhmille luontaisia arvokäsityksiä, perinteitä sekä viestintä- ja vuorovaikutustapoja. Toisaalta tavoitteena oli käyttää, tutkia ja kehittää toimintamalleja ja -tapoja, joilla kulttuurit voivat kohdata toisensa ja voimistaa toisiaan.

Monikulttuurisuutta voi ja kannattaa myös opettaa kansanopistoympäristössä. Lähes kaikilla Viittakiven opiston opintolinjoilla opiskellaan kulttuurienvälistä viestintää. Viittakiven opistossa 1.9.-19.12.2003 toteutetussa Opetushallituksen rahoittamassa pilottikoulutuksessa opiskeltiin myös oppiaineina kulttuurintuntemusta ja monikulttuurisuutta. Opiskelija purki auki oman kulttuurinsa ominaispiirteitä: kulttuuri-identiteettiä, tila-, aika-, arvo-, ja normikäsityksiä, käyttäytymistä, tarinoita, tapoja sekä uskomuksia. Hän oppi näkemään kulttuurinsa selkeämmin ja välittämään sen voimavaroja ja rikkautta. Samalla opiskelija harjaantui havaitsemaan, miten monikulttuurinen yhteisö toimii ja miten tärkeää ryhmän on oppia tunnistamaan ja ymmärtämään siinä esiintyviä kulttuurieroja, arvoja ja tapoja kommunikoida. Kulttuurien kohdatessa tarvittavia vuorovaikutustaitoja kehitettiin ja käsiteltiin toiminnallisin menetelmin ja keskustellen. Opiskelijat myös toteuttivat yksin tai oman kulttuuriryhmänsä kanssa projektin, jonka avulla he toivat esiin omaa kulttuuriaan haluamallaan tavalla. Näistä projekteista koottiin kokonaisuus, jota levittämällä monikulttuurista osaamista voitiin viedä kansanopistoyhteisön ulkopuolellekin.

Viittakiven opiston yli viisikymmenvuotinen historia on luonut käytäntöjä ja osaamista monikulttuuriseen kansanopistotyöhön. Viittakivessä on ensimmäisestä talvikurssista alkaen ollut opiskelijoita niin suomalaisia kuin maahanmuuttajakin. Tämä monikulttuurinen ilmapiiri ja oppimisympäristö on ohjannut asiasta kiinnostuneita opiskelemaan kansanopistoympäristöön. Kansanopisto ympäristönä on mahdollistanut monikulttuurisen yhteisön syntymisen: Viittakivessä on opiskeltu yhdessä, tehty työtä yhdessä, päätetty asioista yhdessä ja ennen kaikkea eletty yhdessä arkea. Näin jokainen on joutunut käymään läpi oman kulttuurisen identiteettinsä rakentumista peilattaen itseään, arvojaan, asenteitaan ja viestintätyyliään muiden kanssa.

Viittakiven opiston opiskelijoista suurin osa on nykyisin maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajat näkevät tärkeänä kontaktit suomalaisiin. Kulttuurien välisen dialogin syntymistä tuetaan mm. opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteisillä talon kokouksilla, joissa sovitaan yhteisistä asioista. Yhteiset retket ja toimintapäivät rakennetaan niin, että suomalaiset ja maahanmuuttajat toimivat mahdollisimman tiiviisti yhdessä. Yhteiset talkoopäivät ovat yksi onnistuneimpia eri kulttuurien opiskelijoiden kohtaamistilanteita.

Aitoon monikulttuurisuuteen kansanopistossa kuuluu myös henkilöstön monimuotoisuus. Viittakiven opistossa on toiminnan alusta asti ollut niin suomalaisia kuin maahanmuuttajataustaisiakin työntekijöitä. Työyhteisön monikulttuurisuus on työntekijöille antoisaa, mutta myös haastaa tunnistamaan ja kyseenalaistamaan kunkin omaa kulttuuri-identiteettiä. Kuten Paula Kuusipalo johtamisen erityisammattitutkinnon diplomityössään (2003) toteaa, pohjimmiltaan moninaisuuden tai monikulttuurisuuden ymmärtämisessä on kyse valmiudesta muutokseen ja omien toimintatapojen

kyseenalaistamiseen. Diplomityössä kartoitetaan maahanmuuttajakoulutus-tiimin monikulttuurisen työyhteisön osaamista. Henkilöstön akkulturaatioprosessi on jatkuva ja uusiutuva kehä, koska samat kysymykset nousevat esiin työntekijöiden vaihtuessa, työympäristön muuttuessa, uusia tehtäviä saataessa ja uusien ideoiden vallatessa alaa.

Viittakiven opisto oli vuosina 2001-2003 Euroopan pakolaisrahaston osittain rahoittamassa ja Hämeenlinnan setlementti ry:n koordinoimassa KAMU –vertaistyön kehittämishankkeessa. Hankkeessa Viittakiven osuutena oli kehittää vertaistyötä oppilaitosyhteisössä. Vertaisohjaajat ovat kielitä ja kulttuuria tuntevia omassa kotoutumisprosessissaan pidemmälle ehtineitä pakolaisia. Näille pakolaistaustaisille työntekijöille on todellista merkitystä työyhteisössä kulttuurivälittäjänä. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden myötä ymmärrämme paremmin opiskelijoitamme ja heidän problematiikkaansa – toisaalta vertaistyöntekijät pystyvät myös viemään opiskelijoiden suuntaan tietoa ja ymmärrystä suomalaisen oppilaitosyhteisön toimintatavoista ja kulttuurista. Tällä hetkellä maahanmuuttajakoulutus-tiimissä työskentelee latvialainen opistosihtööri, venäläinen opettaja ja irakilainen vertaisohjaaja.

Monikulttuurisen työyhteisön ammatillisen osaamisen mallittamista kehitettiin Airopari-hankkeessa (2002-2004). Hankkeessa kehitettiin menetelmä, jolla mallitetaan työyhteisöjen ja työntekijöiden monikulttuurisuusosaamisen hiljaista tietoa. Menetelmää sovellettiin Viittakiven opistossa järjestetyssä koko henkilökunnan yhteisessä kehittämisspäivässä 12.10.2004. Menetelmä toi näkyviin vuorovaikutusosaamisen, erilaisuusosaamisen ja samanlaisuusosaamisen voimavaroja, jotka mahdollistavat monikulttuurisen kansanopistotyöyhteisön onnistuneen toiminnan. Menetelmän avulla tiedostamaton toiminta saadaan muuntumaan tiedostetuksi. Hiljaisen tiedon mallittamismenetelmää on käytetty myös maahanmuuttajakoulustustiimin työyhteisön kehittämismenetelmänä. Monikulttuurisessa tiimissä on mallinnettu monikulttuurisen opettamisen hiljaista tietoa. Monikulttuurisen osaamisen mallittamismenetelmää levitetään niin kansanopistoverkostossa kuin muissakin monikulttuurisissa työyhteisöissä.

5 Maahanmuuttajat kohderyhmänä

Tässä oppaassa maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muualta tullutta henkilöä, jonka kotoutumisprosessi on vielä kesken ja aktiivinen toimiminen suomalaiseen yhteiskunnan jäsenenä edellyttää vielä kielitaidon ja muiden valmiuksien kehittämistä. Kansanopisto-opintojen näkökulmasta alaikäraja on 16 vuotta, mutta ylkäikärajaa ei ole. Myöskään sillä ei ole merkitystä, kuinka kauan Suomessa oleskelu on kestänyt tai tulee kestämaan.

5.1 Maahanmuuttajat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Oppivelvollisuusikäisenä (7-17-vuotiaina) Suomeen tulleet maahanmuuttajat integroidaan suomalaiseen perusopetukseen suoraan tai valmistavan opetuksen kautta. Peruskouluopinnot kotimaassaan suorittaneet nuoret sijoittuvat maahan tultuaan aluksi joko ammatilliseen koulutukseen valmistaviin koulutuksiin, kansanopistojen järjestämään kotoutumiskoulutukseen tai kymppiluokan kaltaiseen jatko-opintoihin orientoivaan koulutukseen.

Työikäiset ammattitaitoiset aikuiset osallistuvat useimmiten ensimmäiseksi maahan tultuaan työvoimapolitiisiin kielikoulutuksiin. Näistä opinpolku voi edetä esimerkiksi ammattialalle valmistavan koulutuksen, työharjoittelun, työelämävalmennuksen, työllistämistuen tai oppisopimuksen kautta työelämään. Suoraan työhön tulevat maahanmuuttajat voivat opiskella kieltä työnantajan järjestämällä tai kustantamalla kursseilla työn ohessa.

Luku- ja kirjoitustaidottoman, työelämän ulkopuolelta tulevan aikuisen polku työelämään on yleensä pidempi, koska opiskelu alkaa vuoden-kahden mittaisella luku- ja kirjoitustaidon- ja kielipinnoilla.

Akateemisesti koulutettuja maahanmuuttajia koskee tutkintojen rinnastamiskäytäntö. Tutkinnon rinnastaminen ja kielikoulutus, sekä mahdollisesti tarvittava täydennyskoulutus edeltävät työelämään sijoittumista.

5.2 *Heterogeeninen kohderyhmä*

Maahanmuuttajat ovat iältään ja kokemustaaltaan hyvin heterogeeninen ryhmä. Koulutuksen järjevän järjestämisen vuoksi on pyritty tekemään erilaisia ryhmittelyjä, ja maahanmuuttajia on ohjattu koulutuksiin mm. seuraavanlaisin ryhmittelyperustein: iän perusteella (esimerkiksi nuorille omat ryhmät), luku- ja kirjoitustaidottomuuden perusteella, kielitaitotason perusteella, pohjakoulutuksen perusteella (esimerkiksi akateemisesti koulutettujen omat ryhmät), työmarkkinatilanteen mukaan (esimerkiksi työelämän ulkopuolella olevien ikääntyneiden, kotiäitien tai naisten ryhmät), tiettyyn kieliryhmään tai etniseen taustaan kuulumisen perusteella (esim. venäläisille naisille suunnattu työelämäpainotteinen kielikoulutus) tai opiskelijan ammatillisen taustan tai kiinnostuksen perusteella (tietyille ammattialoille valmentavat koulutukset).

Pienillä paikkakunnilla opiskelijaryhmät ovat väistämättä heterogeenisia, koska maahanmuuttajaväestö on pieni. Samassa ryhmässä voi olla siis monenikäisiä, kielitaidoltaan monentasoisia ja koulutus- ja työtaustaltaan erilaisia opiskelijoita. Opetussuunnitelma ei silloin voi olla kirjaimellisesti noudatettava, vaan sitä joutuu soveltamaan kulloisenkin kohderyhmän tarpeiden mukaisesti.

5.3 *Maahanmuuttajat oppijoina*

Opiskelijat tulevat erilaisista koulutusjärjestelmistä ja erilaisten pedagogioiden piiristä. Useimmiten opiskelijan kotimaan koulu on ollut autoritäärisempi kuin suomalainen koulu. Kaikilla aikuisilakaan opiskelijoilla ei ole aktiivista roolia heti alusta alkaen. Alussa tarvitaan selkeitä rajoja ja sääntöjä.

Perheellä ja yhteisöllä on suuri merkitys monen maahanmuuttajan opiskelulle. Perhe ja yhteisö voivat asettaa rajoitteita, mutta voivat olla myös voimavara. Perheen merkityksen tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää, ja mikäli mahdollista, opiskelijan perheelle ja yhteisölle kannattaa välittää tietoa koulutuksen luonteesta, merkityksestä ja tavoitteista. Esimerkiksi opistolla järjestettävä perheen ja ystävien ilta (vrt. peruskoulun vanhempainillat) voi toimia yhdistävänä tapahtumana ja tiedonvälityksen ja vuorovaikutuksen areenana.

Oppiminen vaatii aikaa, ja erityisesti se vaatii aikaa silloin kun uuteen kulttuuriin sopeutumiseen liittyvät kriisivaiheet laskevat motivaatiota ja hidastavat oppimista. Tai silloin kun opiskelijalla ei ole aiempaa koulutusta tai edes luku- ja kirjoitustaitoa. Koulutuksen pitkäjänteisyys ja ehjän koulutuspolun rakentaminen ilman pitkiä taukoja ja odotusaikoja on keskeistä oppimisen kannalta. Kansanopisto pystyy vastaamaan tähän tarpeeseen paremmin kuin esimerkiksi työvoimapolitiittiset koulutukset, jotka ovat lyhytkestoisia ja kurssien väliset tauot voivat venyä pitkiksi.

6 Maahanmuuttajakoulutusta ohjaavat säädökset ja ohjeet

Maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien palveluja sääteleviä keskeisiä lakeja ovat Ulkomaalaislaki, Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta, Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä, Yhdenvertaisuuslaki ja Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta.

Lain lisäksi maahanmuuttajien asemasta säädetään useissa asetuksissa ja säädöksissä, kuten Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta, Valtioneuvoston päätös pakolaisista ja eräistä muista maahanmuuttajista sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta, Työministeriön asetus vastaanottokeskusten ryhmäkotienhenkilöstöstä ja turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulotuen ja kamamisesta rahamääräiseen osaan ja hyödykkeinä annettavaan osaan, Työministeriön asetus säilöön otetulle ulkomaalaiselle annettavasta käyttörahasta sekä rajoitus- ja tarkastustoimenpiteiden kirjaamisesta ja Valtioneuvoston asetus eräiden entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevien henkilöiden kielitutkinnon perusteista ja järjestämisestä.

Laki- ja asetustekstit ovat löydettävissä sähköisessä muodossa Finlexistä (www.finlex.fi).

Muita maahanmuuttajakoulutusta tai maahanmuuttajien palveluja käsitteleviä oppaita ja julkaisuja ovat esimerkiksi: Maahanmuuttajien koulutus Suomessa (Opetushallitus), Maahanmuuttajat kotoutuvat – koulutus sen tukena (Opetushallitus 2001), Yhteistyössä kotouttamiskoulutusta toteutamaan (Työhallinnon julkaisu 351, 2005), Kotouttaminen – käsikirja päättäjille ja käytännön toimijoille (Euroopan yhteisöt, 2006), Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma (Työhallinnon julkaisu 371, 2006), Työministeriön ohje maahanmuuttajien kotouttamisesta, kotoutumissuunnitelmasta ja kotoutumistuesta (Työministeriö 2006), Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi (Työpoliittinen tutkimus 267, Työministeriö 2005) sekä eri kouluasteiden opetussuunnitelmat maahanmuuttajille (www.edu.fi).

7 Maahanmuuttajakoulutuksen rahoittaminen kansanopistoissa

Maahanmuuttajakoulutuksen vastuu ja rahoitus maassamme jakautuu kahden ministeriön, työ- ja opetusministeriön kesken. Kansanopistoissa toteutetaan molempien ministeriöiden rahoittamaa koulutusta. Kansanopistokoulutuksille tyypillistä opiskelijamaksua ei maahanmuuttajakoulutuksissa yleensä peritä. Sen sijaan vakiintuneen rahoitusjärjestelmän puuttuessa koulutuksia on järjestetty erilaisten projektirahoitusten ja erityisavustusten turvin.

7.1 Työvoimapoliittinen koulutus

Työministeriön vastuulla on työikäisten maahanmuuttajien koulutus (työvoimapoliittinen koulutus) jonka rahoitus kanavoidaan alueellisten TE-keskusten kautta. TE-keskus valitsee koulutusten järjestäjät tarjouskilpailun perusteella. Rahoitus kattaa koulutuksen järjestämiskustannukset tarjouslaskelman mukaisesti. Joillakin paikkakunnilla TE-keskukset ovat tehneet pitkiä sopimuksia saman kouluttajan kanssa, mutta tavallista on myös, että kurssit vuorottelevat kouluttajalta toiselle, jolloin koulutuksen kehittäminen on vaikeaa. Kansanopistot häviävät usein tarjouskilpailussa ns. reppufirmoille eli sellaisille koulutusyrityksille joilla ei ole omia toimitiloja eikä vakinaista henkilökuntaa ja näin ollen pienet kiinteät kustannukset.

7.2 Vapaan sivistystyön opintolinjat

Maahanmuuttajakoulutusta toteutetaan enenevässä määrin myös vapaan sivistystyön pitkällä opintolinjoilla opetusministeriön osarahoituksella. Vapaan sivistystyön valtionapu kattaa vain alle puolet koulutuksen todellisista kustannuksista. Maahanmuuttajaopiskelijoiden sosio-ekonominen tilanne ei mahdollista opiskelijamaksujen keräämistä, eikä vakiintunutta järjestelmää tämän puuttuvan opiskelijamaksuosuuden kattamiseksi vielä ole. Ongelmaa on yritetty ratkaista opistoissa monin eri tavoin: osa opistoista on hakenut avustusta kunnalta, erityisrahoitusta opetushallitukselta tai erilaisia projektirahoituksia.

7.3 Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus

Ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus on Opetushallituksen kokonaan rahoittamaa koulutusta. Valmistavaa koulutusta järjestetään ammatillisten oppilaitosten lisäksi sellaisissa kansanopistoissa, jotka ovat kuntien omistuksessa tai kuuluvat samaan koulutusyhtymään ammatillisten oppilaitosten kanssa.

7.4 Kustannusten erityispiirteitä

Kansanopistojen maahanmuuttajakoulutusten opiskelijat ovat kotoutumisprosessissaan eri vaiheissa. Yhteistä heille on, että prosessi on kesken. Siitä johtuen koulutuksen suunnittelu ja toteuttaminen sekä erityisesti opiskelijan ohjaus ja tukitoimet edellyttävät erityisiä käytänteitä ja resursseja. Koulutuksen kustannuksia (verrattuna perinteisiin kansanopistolinjoihin) lisäävät mm. rekrytoinnin haasteet, pienryhmäopetuksen tarve, henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen järjestäminen opiskelijalle, tulkkipalvelujen tarve, oppimateriaalin valmistaminen, materiaalin ja opetuksen eriyttäminen, henkilökunnan monikulttuurisen osaamisen vahvistaminen, työohjauksen välttämättömyys ja internaatin kustannukset. Seuraavassa on esitelty tarkemmin muutamien edellä lueteltujen seikkojen kustannusperusteita.

Rekrytointikustannukset

Opiskelijarekrytointi toimii toisella tavalla kuin suomalaisten opiskelijoiden kohdalla. Perinteiset rekrytointikanavat (lehti-ilmoitukset, muut tiedotusvälineet, kirjallinen materiaali) eivät yleensä tavoita maahanmuuttajaopiskelijoita Rekrytoijien jalkautuminen kohderyhmän pariin ja verkostoituminen muiden maahanmuuttajatoimijoiden (erityisesti työvoimatoimisto ja kuntien sosiaalitoimen maahanmuuttajapalvelut) on keskeistä rekrytoinnin onnistumisessa. Lisätyötä voi teettää esitemateriaalin kääntäminen eri kielille ja tulkkien käyttö esimerkiksi alkuhaastatteluissa.

Pienryhmäopetus

Pienryhmäopetus on paras vaihtoehto silloin kun opiskelijoiden kielitaito ja oppimisvalmiudet ovat vähäiset. Esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten koulutuksessa maksimiryhmäkoko on noin 10 opiskelijaa. Pienryhmä toimii parhaiten myös silloin jos opiskelijaryhmä on lähtötasoltaan ja valmiuksiltaan hyvin heterogeeninen.

Oppimateriaalin valmistaminen ja eriyttäminen

Valmista oppimateriaalia aikuisten maahanmuuttajien koulutukseen ei vielä ole kovin paljon saatavilla, ja opettajat valmistavat materiaalia hyvin paljon itse. Opiskelijaryhmien väliset erot ja ryhmien sisäinen heterogeenisuus edellyttävät jatkuvaa opetussuunnitelman uudistamista ja eriyttämistä. Voidaankin sanoa, että suunnittelutyön määrä maahanmuuttajakoulutuksessa on merkittävästi suurempi kuin tavanomaisilla kansanopistolinjoilla.

Henkilökohtainen ohjaus ja opiskelijahuolto

Henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tarve on maahanmuuttajakoulutuksessa suurempi kuin keskimääräisellä vapaan sivistystyön opintolinjalta. Henkilökohtaisen opiskelu- ja urasuunnitelman tekeminen aloitetaan jo opintojen alkuvaiheessa. Vähäisen suomen kielen taidon vuoksi henkilökohtaisiin keskusteluihin on varattava enemmän aikaa, kuin suomalaisen opiskelijan kanssa. Myös tulkkipalveluja joudutaan käyttämään ensimmäisissä ohjauskeskusteluissa. Koulutuksen opetussuunnitelmaan kuuluu yleensä työelämään tutustumisjakso. Opiskelija tarvitsee tukea työpaikan hakemisessa ja työnantaja perehdyttämistä tutustujan ohjaamisessa.

Opiskelijahuollolliset tehtävät ovat merkittävä osa ohjaavan opettajan työtä. Opiskelijat, etenkin vasta maahan tulleet ja erilaisesta kulttuuritaustasta tulevat, tarvitsevat elämäntilanteeseen liittyvää ohjausta enemmän kuin suomalaiset opiskelijat. Yhteisöllisistä kulttuureista tulevien opiskelijoiden ja nuorten opiskelijoiden ohjauksessa on huomioitava myös perhe.

Henkilökunnan monikulttuurinen osaaminen

Monissa kansanopistoissa maahanmuuttajakoulutus on verrattain uutta. Opettajien ja henkilökunnan monikulttuurista osaamista tulee aktiivisesti edistää koulutuksen ja perehdyttämisen kautta.

Työnohjaus

Maahanmuuttajakoulutuksen parissa tehtävä työ on antoisaa, mutta myös kuormittavaa. Opiskelijoiden taustat ovat usein traumaattisia ja he painiskelevat myös Suomessa erilaisten vaikeuksien kanssa. Uuteen kulttuuriin kotoutuminen on vaikeaa ja se näkyy ahdistuksena, sosiaalisina ongelmina, perheongelmina ja mielenterveyden häiriöinä. Oppilaitoksen henkilökunta, ohjaava opettaja erityisesti, on opiskelijan ensimmäinen kontakti vaikeassa tilanteessa. Opiskelijan ohjaaminen oikeaan paikkaan moniammatillisessa tukiverkostossa edellyttää opettajan perehtymistä opiskelijan problematiikkaan, mikä tekee työstä kuormittavaa. Työnohjaus edistää henkilökunnan työssä jaksamista, ja aiheuttaa tietysti oman kustannuslisänsä maahanmuuttajakoulutuksen kustannusrakenteeseen.

Internaatti

Internaatti on parhaimmillaan yhteisö, joka kotouttaa maahanmuuttajaopiskelijaa suomalaiseen yhteiskuntaan, aktivoi ja tarjoaa tukea sekä mahdollistaa kontaktien syntymisen suomalaisiin opiskelijoihin. Internaatin yhteisöllisyys ja kontaktit muihin opiskelijoihin eivät välttämättä synny spontaanisti, vaan tarvitaan mm. ohjattua iltatoimintaa ja ohjaajan läsnäoloa.

7.5 Monikulttuurisen koulutuksen rahoitusnäkyviä

Parhaillaan on käynnissä useita maahanmuuttajakoulutuksen rahoitusta kohentavia uudistuksia. Ensimmäisenä uudistuksista käyttöön saataneen suuntaviivakoulutusten opintosetelijärjestelmä. Suuntaviivakoulutuksiin kuuluu aikuiskoulutuksessa aliedustetuille ryhmille tarjottava koulutus, mukaan luettuna maahanmuuttajakoulutus. Opintoseteleitä hallinnoi opetusministeriö.

Käynnissä on myös kansanopistojen valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen tähtäävä työ. Valmis-teilla on portaittainen valtionosuus, mikä tarkoittaisi korkeampaa valtionosuutta erityisryhmille, kuten maahanmuuttajille järjestettävässä koulutuksessa.

Opiskelijan asemaa ja koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia tullaan parantamaan opintososiaalisten etuuksien uudistuksella. Muutoksia aikuiskoulutuksen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen rinnasteisten koulutusten tukijärjestelmään on tulossa vuosikymmenen vaihteessa.

8 Maahanmuuttajaopiskelijan opintososiaaliset tuet

Kansanopistojen tarjoama maahanmuuttajakoulutus on pääasiassa aikuiskoulutusta tai nuorisoasteen koulutusta. Aikuisopiskelijalla on usein vastuu perheen toimeentulosta ja hänen mahdollisuutensa osallistua koulutukseen riippuu siitä, voiko hän saada taloudellista tukea koulutusajalta ja minkä suuruinen tuki on. Maahanmuuttajan taloudellinen tilanne ei yleensä mahdollista opintojen kustantamista itse.

Maahanmuuttajan opintososiaaliset edut tulevat usean eri kanavan kautta. Opiskelijan ikä, Suomessa oleskelun aika, perhesuhteet ja työmarkkinatilanne määräävät miten opiskelun taloudellinen tuki on mahdollista järjestää. Tukiviidakko on opiskelijalle sekava, ja ohjaavan opettajan tehtäviin kuuluu varmistaa jo rekrytointivaiheessa, että opiskelija osaa hakea hänelle kuuluvia etuuksia.

Työvoimapolitiisessa koulutuksessa työvoimatoimisto vastaa opintososiaalisten etuuksien (työmarkkinatuen) järjestelyistä. Vapaan sivistystyön opintolinjoilla opiskelevan maahanmuuttajan kohdalla sen sijaan ohjaavalla opettajalla ja oppilaitoksella on osavastuu opintososiaalisten etuuksien hakemisessa. Joidenkin etuuksien myöntämisen edellytyksenä on, että kouluttaja tekee ilmoituksen opintojen alkamisesta työvoimaviranomaiselle tai Kelalle tiettyä aikana.

Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa työvoimaviranomaiselta jo ennen koulutuksen alkamista, onko opiskelija kotoutumistukikelpoinen. Ellei opiskelija ole koulutukseen hakiessaan työvoimatoimiston asiakas, tulee hänet ohjata työvoimatoimistoon ennen koulutuksen alkamista selvittämään koulutuksen rahoitusmahdollisuuksia. Elleivät kotoutumistuen ehdot täyty, tutkitaan opiskelijan opintotukikelpoisuus. Paikallisen sosiaalitoimiston maahanmuuttajapalvelujen kautta voi tiedustella tukimahdollisuuksia niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka eivät täytä kotoutumistuen tai opintotuen edellytyksiä.

Kotoutumistuki

Kotoutumistuki on Kelan maksama etuus opiskelijalle, joka on asunut Suomessa alle kolme vuotta. Kotoutumistukea voi saada yli 17-vuotias maahanmuuttaja. Saadakseen tukea opiskelijan tulee olla ilmoittautunut työvoimatoimiston asiakkaaksi ennen opintojen alkua. Työvoimatoimistossa opiskelijalle tehdään kotoutumissuunnitelma, jossa määritellään millaista koulutusta opiskelija tarvitsee kotoutumisen aikana. Koulutus voi olla työvoimapolitiista tai muuta rinnasteista koulutusta. Kansanopistojen vapaan sivistystyön kieli- ja kulttuurikoulutus, samoin kuin muutkin vapaan sivistystyön opintolinjat voidaan katsoa rinnasteisiksi koulutuksiksi, mikäli ne tukevat kotoutumissuunnitelmassa asetettuja tavoitteita.

Ohjaavan opettajan on tärkeää varmistaa, että kotoutumistuen ehdot täyttävä opiskelija ilmoittautuu työvoimatoimistoon ennen koulutuksen alkamista. Koulutuksen alkaessa oppilaitoksen on vielä toimitettava työvoimaviranomaiselle lista aloittaneista opiskelijoista. Ellei opiskelija ole ilmoittautunut työvoimatoimistoon ennen opintojen alkua, eikä oppilaitos ole vahvistanut opintojen aloittamista, kotoutumistuen saaminen evätään koko opiskeluajalta. Tukea ei voi siis saada, jos opiskelija on oppilaitoksen kirjoilla ilmoittautuessaan työvoimatoimiston asiakkaaksi. Lisätietoa kotoutumistuesta saa työvoimaministeriön internetsivuilta osoitteessa http://www.mol.fi/mol/fi/04_maahanmuutto/03_kotoutuminen_ja_tyollistyminen/index.jsp.

Opintotuki

Muulle kuin Suomen kansalaiselle voidaan myöntää opintotukea, jos hänet on rekisteröity väestötietojärjestelmään Suomessa vakinaisesti asuvaksi ja oleskelun peruste on muu kuin opiskelu (esimerkiksi työskentely, perhesiteet tai paluumuutto). Opintotukea myönnetään hakemiskuukauden alusta. Ohjaavan opettajan tulee huolehtia, että opintotukeen oikeutettu opiskelija on tehnyt opintotukihakemuksen ja sen ulkomaalaisliitteen opintojen alkamiskuukauden aikana. Lomakkeessa on

myös oppilaitoksen täytettävä osa. Oppilaitos toimittaa täytetyn lomakkeen Kelalle. Lisätietoa maahanmuuttajan opintotuesta saa Kelan internetsivuilta osoitteessa <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/Docs/040601104658IL?OpenDocument>.

Koulumatkatuki

Vapaan sivistystyön linjoilla tai kansanopiston peruskoululinjalla opiskeleva ei ole oikeutettu Kelan koulumatkatukeen, vaikka koulumatka ylittäisikin 10 kilometriä. Tukea saavat vain lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat. Eräissä kuntayhtymien ylläpitämissä kansanopistoissa järjestetään ammatilliseen koulutukseen valmistavaa koulutusta. Nämä opiskelijat kuuluvat koulumatkatuen piiriin.

Julkisen liikenteen opiskelija-alennus

Vapaan sivistystyön pitkällä opintolinjoilla opiskelevat saavat opiskelijakortin, joka oikeuttaa opiskelija-alennukseen linja-autoissa ja junassa.

Lapsilisä

16-vuotiaat nuoret ovat opintososiaalisten etuuksien osalta väliinpuotoajaryhmä. He eivät ole työvoimapolitiittisten rinnasteisten toimenpiteiden piirissä, eivätkä myöskään oikeutettuja opintotukeen. Heidän ainoa tulonsa on lapsilisä, joka loppuu opiskelijan täyttäessä 17 vuotta. Jos opiskelija täyttää 17 vuotta kesken lukuvuoden, on hänen mahdollista hakea Kelan opintotukea. Kotoutumistukea ei sen sijaan ole mahdollista saada, jos opiskelija on oppilaitoksen kirjoilla täyttäessään 17 vuotta.

9 Rekrytointi

9.1 Koulutuksen suunnittelu ja hakeva toiminta

Toiminnan aloittaminen edellyttää alueen maahanmuuttajatilanteen kartoitusta. Alueellisen alkukartoituksen avulla saadaan selville maahanmuuttajien määrä ja heille järjestetyn koulutuksen monipuolisuus ja kattavuus. Luotettavia tietolähteitä ovat maistraatti, ulkomaalaistoimistot ja työvoimatoimistot sekä siirtolaisinstituutti. Ulkomaalaistoimistosta selviää lähiaikoina maahanmuuttaneiden henkilöiden määrä ja kansallisuus ja työvoimatoimistosta työttömänä olevien maahanmuuttajien määrä. Toiminnan jatkumisen kannalta on hyödyllistä luoda yhteistyöverkosto alueen oppilaitosten kouluttajien ja opinto-ohjaajien, ulkomaalaisviranomaisten, maahanmuuttajayhdistysten ja -organisaatioiden toimijoiden sekä työvoimaviranomaisten kanssa.

Monella paikkakunnalla toimii useita maahanmuuttajakoulutusta tarjoavia tahoja, kuten aikuiskoulutuskeskukset, työvoimakoulutukset, maahanmuuttajille tarkoitettut projektit jne. Näiden järjestämistä koulutuksista kannattaa ottaa selvää mahdollisten koulutusaukkojen huomaamiseksi ja päälekkäisen koulutustarjonnan välttämiseksi. Koulutustarjonnan tuntemisen myötä kouluttajat voivat tehdä yhteistyötä opiskelijoiden ohjaamisessa sopiviin kohteisiin. Työvoima- ja ulkomaalaistoimistot ovat myös asiantuntijoita selvittämään asiakkaitensa tarpeita.

Koulutuksesta tiedottaminen

Etsivä markkinointi eli hakeva toiminta kohdistuu niihin maahanmuuttajiin, joita ei tavoiteta perinteisten rekrytointikanavien kautta. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa kotiäidit, vailla toisen asteen ammatillista tutkintoa olevat aikuiset, ikääntyneet, ja vailla riittävää suomen kielen taitoa olevat oppivelvollisuusiän täyttäneet.

Maahanmuuttajat hakeutuvat harvoin itse koulutukseen. He tarvitsevat suomalaisen ohjaajan, joka auttaa käytännön järjestelyissä. Ohjaaja voi olla esimerkiksi sukulainen, ystävä, virkailija tai opettaja. Koulutuksesta tulisi tiedottaa siis nimenomaan lähipiiriä esim. lehti-ilmoituksella tai kutsumalla kiinnostuneita infotilaisuuteen kansanopistoympäristöön.

Tiheän lehti-ilmoittelun sijaan taloudellisia resursseja kannattaa sijoittaa huolella laadittuun selkokieliseen esitteeseen, jota voi jakaa suoraan ja välillisesti kohderyhmälle (työvoimatoimistot, kansainväliset kohtaamispaikat, koulut, projektit ja kurssit). Esitettä ja hakulomakkeita voi laatia myös yleisimmillä vieraili kielillä (venäjä, englanti). Samoin internetsivuilla voi tiedottaa koulutuksesta usealla kielellä.

Perinteisiä tiedotusväyliä tehokkaammin toimii suora kontakti. Tiedotustilaisuudet ja avoimet ovet, koulutus- ja projektiryhmien vierailut tai opettajan käynti esimerkiksi kielikurssilla jättävät selkeän kuvan tarjolla olevasta koulutuksesta. Maahanmuuttajien omassa keskuudessa toimivassa kontaktiverkostossa tieto koulutuksista välittyy ns. puskaradion välityksellä. Hyvä koulutuskokemus markkinoi koulutusta paremmin kuin lehti-ilmoitus.

Tiedottaminen kannattaa aloittaa vähintään puoli vuotta ennen koulutuksen alkua ja tarjota mahdollisuus vieraili opistossa etukäteen. Vierailu antaa mahdollisuuden myös nuorten maahanmuuttajien vanhemmille tutustua opiston oppimisympäristöön.

Keskeisiä yhdyshenkilöitä ovat peruskoulun ja yläasteen opinto-ohjaajat, toisen asteen ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajat (huom. mahdolliset maahanmuuttajakeskeyttäjät), maahanmuuttajakoulutusten järjestäjät, työvoimavirkailijat, ulkomaalaistoimiston virkailijat, maahanmuuttajaprojektien yhdyshenkilöt, kansalais- ja työväenopistojen jatko-opintoihin ohjaajat, maahanmuuttajakouluttajien resurssirenkaiden toimijat ja eri kansallisuuksien seurojen yhteyshenkilöt.

9.2 Koulutukseen hakeminen

Hakemukset

Valintamenettely maahanmuuttajakoulutuksiin vaihtelee paljon järjestettävän koulutuksen luonteen mukaan. Nuoret peruskouluiän täyttäneet hakevat esim. maahanmuuttajien 10-luokille joko yhteisvalinnassa tai työvoimaviranomaisten suosittelemana. Työvoimakoulutuksiin hakeudutaan opiston ja työvoimatoimiston yhteistyössä laatimalla valintaprosessilla. Muut hakijat käyttävät ns. suoraa hakua.

Hakuprosessin tulee olla vaivaton ja mahdollisimman yksinkertainen. Esitteet ja hakulomakkeet kannattaa laatia suomeksi selkokielellä. Haku voi tapahtua myös vieraili kielillä. Hakemuksia tulee voida tilata ja jättää pitkin vuotta. Hakulomakkeen voi tarvittaessa täyttää myös virkailija. Viimeiseen hakupäivään mennessä hakemuksensa toimittaneille lähetetään kutsu valintatilaisuuteen.

Valintahaastattelu

Haastattelun tavoite on kaksisuuntainen: kouluttaja selvittää itselleen hakijan aikaisemman työ- ja koulutuskokemuksen ja nykyisen koulutustarpeen ja soveltuvuuden koulutukseen. Hakija puolestaan saa tietoa koulutuksesta ja sen asettamista edellytyksistä ja vaatimuksista, esimerkiksi kielitaitoon, koulumatkaan, asumiseen ja tukiasioihin liittyvistä seikoista. Samalla hän voi arvioida kykyään opiskella järjestettävässä koulutuksessa. Kielitaitovaatimuksesta riippuen haastattelussa voi tarvittaessa käyttää apuna kouluavustajaa tai tulkkia. Kouluttaja voi kartoittaa tarpeellisia tietoja esim. hakijan terveydestä, ruokavaliosta sekä mahdollisesti hakijan uskonnon ja maailmankuvan

opistolle asettamista vaatimuksista. Lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota hakijan monikulttuurisiin taitoihin ja senhetkiseen opiskelumotivaatioon.

Kielen hallinta

Yleensä maahanmuuttajien opetuskielenä on suomi. Suomen kielen taidon kartoittaminen on hakuvaiheessa aina tarpeellista. Vuorovaikutustaidot selviävät keskustelussa. Kirjallista viestintätaitoa sekä rakenteiden ja sanaston hallintaa mitataan tarkoituksenmukaisella testillä. Mikäli mahdollista, tulisi valittavien muodostaa taidollisesti melko yhtenäinen ryhmä, mikä luo tasapuoliset edellytykset opintojen edistymiselle eikä sido liikaa opettajien resursseja jatkuvaan eriyttämiseen. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista koota kieli- tai opiskelutaidoiltaan yhtenäistä ryhmää. Tällöin ryhmän kokoa ei kannata kasvattaa kovin suureksi ja on varauduttava myös resursoimaan tukitoimiin (esimerkiksi koulunkäyntiavustaja, tukiopetus tai muu lisäohjaus).

9.3 Opiskelijavalinnan suorittaminen ja ryhmän kokoaminen

Maahanmuuttajakoulutuksen aloittamisen tulisi olla koko opistoyhteisön monikulttuurisuushanke. On hyvä, jos opiskelijoiden valintaan osallistuu vastaavan opettajan lisäksi ainakin suomen kielen opettaja, opinto-ohjaaja sekä vapaa-ajan toiminnasta ja asumisesta vastaava henkilö.

Hakijat voivat olla jollekin haastattelijalle entuudestaan tuttuja, jolloin aikaisempi tietämys oppimisesta voi auttaa opiskelijavalinnassa ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tekemisessä. Iän ei tulisi olla hakemisen este, sillä perheiden eri-ikäisille jäsenille annettava yleissivistävä koulutus edistää koko perheen integroitumista.

Ryhmän kokoamiseen vaikuttavat hakijoiden tavoitteet sekä opetussuunnitelman sisältö. Ryhmä voi koostua samaan kulttuuriin kuuluvista henkilöistä tai olla ns. monikulttuurinen ryhmä. Tavallisin ryhmittelyn kriteeri on suomen kielen taito. Myös ikä voidaan ottaa huomioon varsinkin silloin, kun tavoitteena on antaa valmiuksia elämänhallintaan ja kasvuun.

10 Ohjaus maahanmuuttajien kotoutumisopinnoissa

10.1 Ohjauksen tavoitteet

Koulutukseen kytkeytyvät tavoitteet ovat, että opiskelija saa riittävästi tietoa opintojen muodostumisesta ja yleisistä tavoitteista, tukea realististen opiskelutavoitteiden muodostamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi, tukea vastuunottamisessa omasta oppimisestaan sekä valmiuksia selvittää opiskeluun ja muuhun elämään liittyvistä muutoksista.

Ohjauksen laajempina tavoitteena on tukea maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä suomalaisen yhteiskunnan jäsenyyteen ja tasavertaista osallistumista yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen toimintaan. Opiskelijaa tuetaan elämään omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Ohjauksen tavoitteena on myös monikulttuurisuuden ja moniarvoisuuden edistäminen opistossa ja yhteiskunnassa.

10.2 Ohjaus on kokonaisvaltainen ja jatkuva prosessi

Ohjaus tukee elinikäistä ja elämälaajuista oppimista. Ohjaus läpäisee laaja-alaisesti kaikki kotoutumistoimet rekrytoinnista, alkukartoituksesta opiskelun ja oman elämän suunnitteluun ja pedagogiikkaan. Ohjaus edellyttää jatkuvuutta ja kokonaisvaltaisuutta, esimerkiksi kulttuuristen lähtökoh-

tien ja elämäntilanteen huomioonottamista opinnoissa. Ohjaus perustuu tasa-arvoiseen yhteistyö- ja vuorovaikutussuhteeseen opiskelijan ja ohjaajan välillä. Ohjaus koostuu opiskelun suunnittelusta, tulevaisuuteen suuntautumisesta ja ohjaavasta pedagogiikasta.

Ohjaus todentuu henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa ja opiskelun tukitoimissa. Tavoitteena on, että opiskelija saa tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelija saa myös tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammasteista. Hän saa tukea opiskeluunsa ja elämänsä mahdollisesti liittyvissä ongelmissa. Opiskelija sitoutuu vastuun ottamiseen omasta oppimisestaan ja hän saa tukea oppimisprosessinsa arviointiin. Häntä tuetaan realististen oppimistavoitteiden muodostamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Keskeistä tässä on opiskelijan itsetuntemuksen lisääminen ja tuen antaminen omien vahvuuksien löytämiseen, toisaalta yhteisöllisyyteen ohjaaminen ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen.

Tulevaisuuteen suuntautuminen tähtää ammatin- ja uranvalinnan selkiytymiseen sekä integroitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Toiminnot konkretisoituvat opiskelijan jatko-opintojen, työelämän ja elämän suunnitelmissa.

10.3 Ohjauksellinen työote

Ohjaavalla pedagogiikalla ymmärretään ohjaukseen perustuvaa vuorovaikutuksellista prosessia opiskelijan ja opettajan välillä. Lähestymistavassa korostetaan opiskelijan subjektiivista ja aktiivisuutta toimijan roolissa. Ohjaaja toimii kuuntelijana, kysymysten esittäjänä, tukee opiskelijaa ongelmien jäsentämisessä ja selvittämisessä sekä päätöksenteossa. Opiskelijaa kannustetaan ottamaan vastuuta ja ajattelemaan itse. Suoria neuvoja vältetään tai ainakin annetaan rajoitetusti. Ohjaukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja ohjaukskertojen määrä sovelletaan kunkin opiskelijan henkilökohtaiseen tilanteeseen. Ohjaustilanteen lähtökohtana ovat opiskelijan kokemukset, kokemusten tulkinta ja tavoitteet, joita hän arvioi. Ohjauksessa korostuu sosio-konstruktivinen näkemys oppimisesta, eli luodaan mm. tilanteita, joissa opiskelija pystyy itse tekemään omat johtopäätöksensä ja valintansa.

Ohjauksen vuorovaikutukselle on ominaista prosessimaisuus, kulttuuritaustan ja elämäntilanteen huomioon ottaminen, tasa-arvoisuus ohjaajan ja opiskelijan välillä, itseohjautuvuuden tukeminen ja itsearviointin kehittäminen.

10.4 Ohjauksen keskeiset työskentelymenetelmät

Alkukartoitus

Alkukartoitus on osa maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaa, joka tehdään yhteistyössä mm. työvoimaviranomaisen kanssa. Alkukartoitus voidaan tehdä myös opintojen alkuvaiheessa. Siinä kartoitetaan opiskelijan motivaatiota ja aktiivisuutta, oppimisen taitoja ja oppimisvalmiuksia, opiskelun ja oppimisen esteitä, aikaisempaa koulutus-, ammatti- ja urapolkua, aikaisemmin opitun vaikutusta tulevan ammatti- tai opiskelupolun valintaan, opiskelijan kielitaitoa, luku-, kirjoitus- ja peruslaskutaitoa ja yleistietoa.

Henkilökohtainen opiskeluohjelma

Henkilökohtainen opiskeluohjelma (HOPS) laaditaan kirjallisena. HOPS perustuu alkukartoitukseen ja sen toteutumista arvioidaan koko koulutuksen ajan. HOPS tehdään ja sitä päivitetään ohjauskeskusteluissa. Siinä käsitellään opiskeluun vaikuttavat taustatekijät ja tehdään arvio kielitaidosta ja koulutusvalmiuksista, aikaisemmasta koulutuksesta ja mahdollisuutta hakea vastaavuutta suomalaisessa tutkinnossa. HOPSiin kirjataan aikaisempi työkokemus ja tiedot ammatillisesta osaamis-

kartoituksesta, opiskelijan kouluttautumis- ja työllistymissuunnitelmat, oppimistavoitteet, opintokokonaisuudet, niiden keskeiset sisällöt ja opetusjärjestelyt sekä henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen järjestämisen tarve.

10.5 Henkilökohtaistaminen ja yksilöllisyys

Ohjaava pedagogiikka edellyttää henkilökohtaisuutta, jossa opiskelijan oppimistavoitteita, kokemuksia ja opetukselle antamia merkityksiä yhdistetään opetussuunnitelman vaatimukseen ja arvioidaan koko koulutuksen ajan. Vuorovaikutuksessa korostuvat opiskelijan ohjaus itseohjautuvuuteen, oma-aloitteisuuteen, itsearviointiin ja arvioivaan keskusteluun omista taidoistaan.

Ohjaustilanteissa opiskelijan tavoitteita reflektoidaan monimuotoisesti. Tulos näkyy ulkoisina opetusjärjestelyinä, keskeisimmin opiskelijassa, opiskelijaryhmässä, oppimisympäristössä tapahtuvina muutoksina (esimerkiksi vastuun ottaminen opiskelusta, vuorovaikutus opiskelijan ja opettajan kesken, osaamisen monipuolinen pohdinta ja kehittyminen). Henkilökohtaistaminen voimavarais-
taa opiskelijaa lisäten hallinnan tunnetta opiskelussa ja elämässä.

Ohjausmenetelmät koostuvat mm. opiskelusuunnitelman ohjauksesta, ohjauksesta elinikäiseen oppimiseen, työssä oppimisen ohjauksesta, substanssitaitojen ohjauksesta, ohjauksesta oppimisvaikeuksissa, ryhmäohjauksesta ja oppimaan oppimisen taitojen ohjauksesta.

Yksilöllisyys liittyy opiskelun ulkoisiin järjestelyihin, kuten korvaavuuksiin, kurssivalintoihin, osaamisen osituksiin, työhön tutustumispaikkojen valintaan jne. Järjestelyt voidaan liittää henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan. Tähän ei välttämättä liity opiskelijan omia valintoja eikä oppimisprosessin arviointia.

10.6 Ohjaavan opettajan edellytykset

Ohjaavalta opettajalta edellytetään, että hän kykenee liittämään osaamistavoitteet opiskelijan henkilökohtaiseen tilanteeseen. Ohjaaja osaa kuunnella opiskelijaa kokonaisvaltaisesti ja havaita myös elämäntilanteesta ja kulttuurista johtuvien tekijöiden vaikutus oppimistuloksiin. Ohjaaja edistää avointa ja opiskelijaa tukevaa keskustelua opiston, opiskelijan, työnantajan ja muiden yhteistyöorganisaatioiden välillä. Tehtävänä on myös ohjata opiskelijaryhmiä vuorovaikutukseen ja toimintaan, joka tukee opiskelijan tavoitteita. Ohjaaja pystyy muuntamaan ohjauksellisia interventioita oppimisprosessin eri vaiheet huomioiden, tuomaan näkyväksi opiskelijan ajattelumalleja ja kehittämään oppimaan oppimisen taitoja sekä havaitsemaan ja määrittämään oppimisvaikeuksia ja ratkaisemaan pedagogisesti ongelmia tai hakemaan apua ratkaisujen selvittämisessä. Ohjaaja on tietoinen siitä miten omat (kulttuurisidonnaiset) arvot ja asenteet vaikuttavat ajatteluun ja ohjaukseen sekä monien erilaisten ajattelu- ja toimintatapojen hyväksymiseen eli suvaitsevaisuuteen.

10.7 Ohjauksen moniammatillinen verkosto

Ohjaus toteutuu parhaiten moniammatillisena yhteistyönä. Ohjausta tulisi toteuttaa läpäisyperiaatteella hyödyntäen kansanopiston yhteisöllisyyttä ja internaattipedagogiikkaa. Monikulttuurinen ohjaus tulee nähdä rikastuttavana osana opiston muuta ohjausta.

Opiston sisällä opiskelijan lähimpään ohjausverkostoon kuuluvat ohjaavan opettajan lisäksi koulutuksen muut opettajat. Tarvittaessa opiskelijaa tukee ja ohjaa opiskelijahuoltoryhmä tai kriisituki-ryhmä. Opiston muu henkilökunta (esimerkiksi oppilashuoltaja, vapaa-ajanohjaaja, koulunkäyntiavustajat, opinto-ohjaaja, ATK-tukihenkilö, keittiö-, kiinteistö ja toimistohenkilökunta) osallistuvat opiskelijan ohjaukseen oman toimialansa kysymyksissä ja tekevät yhteistyötä opettajien ja muun ohjaushenkilöstön kanssa.

Moniammatilliseen ohjausverkostoon kuuluu myös opiston ulkopuolisia tahoja, kuten työvoimatoimisto, kunnan sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimi, seurakunta, poliisi sekä toiset koulutusorganisaatiot. Tausta-ajatuksena on jaettu asiantuntijuus, jossa usea toimija jakaa tietoihinsa, taitoihinsa ja tavoitteisiinsa liittyviä voimavaroja.

11 Kotoutumiskoulutuksen kansanopisto-opetussuunnitelma

Tähän lukuun on koottu pitkäkestoisen maahanmuuttajakoulutuksen kansanopisto-opetussuunnitelma, jonka pohjana on Opetushallituksen suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta (OPH 2001). Kansanopistoille tehdyssä suunnitelmassa on kuitenkin otettu huomioon ja hyödynnetty kansanopistojen vahvuuksia maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjinä. Oppaan liitteenä on lisäksi esimerkkejä opistoissa toteutetuista opintokokonaisuuksista, opiskeluprojekteista ja opetussuunnitelmista, joissa on hyödynnetty kansanopiston vahvuuksia maahanmuuttajakouluttajana. (Vahvuuksia ja erityispiirteitä on käsitelty tarkemmin luvuissa 3-4.)

Opetushallituksen suosituksen mukaan noin 40 opintoviikon laajuinen kotoutumiskoulutus muodostuu kuudesta opintokokonaisuudesta: suomen (tai ruotsin) kielen opinnot, arjen taidot ja elämänhallinta, yhteiskuntatietous, kulttuurintuntemus, opiskelu- ja työelämävalmiudet sekä valinnaiset opinnot. Lisäksi koulutukseen sisältyy 1-3 opintoviikon laajuinen alkukartoitus, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) tekeminen ja henkilökohtaista ohjausta.

Kansanopisto-opetussuunnitelmassa valinnaisten opintojen osuutta on laajennettu, sillä se mahdollistaa opistojen opintotarjonnan monipuolisen hyödyntämisen, eriyttämisen ja opiskelijan henkilökohtaisen opinpolun suunnittelun. Valinnaisiin opintoihin kuuluvat mm. yleissivistävät aineet ja tietojenkäsittely, mutta yhtä hyvin kaikki muukin opiston opetustarjonta.

Monet kansanopistot ovat ottaneet kotoutumiskoulutuksen opetustarjontaan myös taito- ja taideaineet (käden taidot, kotitalous, liikunta, musiikki). Ne ovat merkityksellisiä fyysisen ja henkisen vireyden ylläpitämisessä, tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden ilmentää omaa kulttuurista identiteettiä ja luovat luonnollisia tilanteita vuorovaikutukseen ryhmän jäsenten välillä toimien samalla kielen oppimisen ympäristönä.

11.1 Suomen (tai ruotsin) kieli ja kulttuuri

Kansanopisto ominaislaadullaan pystyy tarjoamaan opiskelijalle mahdollisuuden integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan monen eri oppiaineen avulla. Kotoutumiskoulutus ei ole tutkintotavoitteista, vaan opiskelija saa tarvittavia tietoja, taitoja ja vahvuuksia omaa elämäänsä ja itseään varten. Tavoitteena ei ole ainoastaan kielen ja kieliopin oppiminen vaan kielen käyttämiseen harjaantuminen erilaisissa elämäntilanteissa. Samalla opiskelija oppii vuorovaikutustaitoja, hänellä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja tehdä yhteistyötä suomalaisten opiskelijoiden kanssa.

Integraatiota tukee, että opiskelija saavuttaa hyvän toiminnallisen kielitaidon, mutta myös se, että hän pystyy kulttuurin avulla peilaamaan omaa historiallista ja kulttuurista taustaansa suomalaiseen kontekstiin. Suomalaisuutta ei voi opettaa dogmien kautta, vaan tarvitaan myös elämyksiä ja sivistystä, esimerkiksi kaunokirjallisuuden ja kulttuurin hengentuotteiden välityksellä.

Kielen opetuksen lähestymistapoja ja tavoitteita

Kohderyhmä, sen lähtötaso ja oppimisvalmiudet vaikuttavat opetuksen sisältöön ja tavoitteisiin. Kielenopetus voi suuntautua kurseittain tai lyhyemmissä opintojaksoissa kielitaidon eri osa-

alueiden (puhuminen ja puheen ymmärtäminen, kirjoittaminen, lukeminen, rakenteet, sanasto, ääntäminen) kehittämiseen. Opinnot voivat edetä myös teemoittain, jolloin tiettyyn aihepiiriin liittyvää materiaalia käsitellään eri tavoin ja eri taitoalueiden välityksellä. Erilaiset kohderyhmät käsittelevät asiaa eri laajuudessa.

Nuorilla ja muilla jatko-opintoihin suuntautuvilla opiskelijoilla sisällöt ja menetelmät voivat noudattaa perinteistä kielitaidon osa-alueisiin pohjautuvaa jakoa, jolloin etuina ovat kielitaidon arviotavuus ja kielitaidon systemaattinen kehittyminen ammatillisen koulutuksen edellyttämälle tasolle. Vastavuoroisesti ikääntyvillä maahanmuuttajilla sisällöt voidaan valita tutuista, arkielämää koskevista ja opiskelijoita kiinnostavista aihealueista. Tavoitteena ei ole rakenteellisesti vankka kielen-tuntemus, vaan kommunikatiivisten taitojen vahvistuminen, oman kielikompetenssin rohkea käyttäminen ja sanavaraston laajeneminen riittäväksi.

Esimerkkejä erilaisten kohderyhmien tavoitteista

Nuoret: Tavoitteena on suomen kielen systemaattisesti etenevä opiskelu. Kielen oppimisen myötä opitaan myös opiskeluvaihtoehtoja. Toisen asteen jatko-opinnot edellyttävät yleisten kielitutkintojen keskitasoa.

Työelämässä olleet maahanmuuttajat: Tavoitteena on oppia oman ammatinharjoittamiseen liittyvää sanastoa, terminologiaa ja kielenkäyttötilanteiden hallintaa.

Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat: Edellisen lisäksi hyvät perustaidot omaava opiskelija voi edetä myös vaikeimpien ja toissijaisten rakenteiden opiskeluun ja oman alansa tieteellisen kielen ymmärtämisestä edistävien sisältöjen pariin.

Työelämän ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: Tavoitteena on ensisijaisesti arkielämän tilanteissa selviämiseen ja aktiivisena kansalaisena toimimiseen tarvittava kielitaito. Tavoitealueita voisivat olla myös harrastuksiin, vapaa-ajanviettoon ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät kielenkäyttötäidot.

Suomen (tai ruotsin) kielen opintokokonaisuuden sisältö

1. Vastaanotto- ja tuottamistaidot sekä nonverbaali viestintä

Vastaanotto- ja tuottamistaitoihin sekä nonverbaaliseen viestintään kuuluvat puhutun yleiskielen ymmärtäminen, kirjoitetun kielen ymmärtäminen, äänneiden laadun ja keston sekä kielen prosodisten piirteiden merkityksen ymmärtäminen ja huomioiminen, aakkosten ja aakkosjärjestyksen tunteminen, tilannekohtaisen kielenkäytön oppiminen, suullinen ja kirjallinen ilmaisutaito, pragmaattiset taidot, nonverbaalisen viestinnän tulkintataito, suomalaisen kulttuurin käyttäytymistavat sekä kielen kulttuurisidonnaisten piirteiden ymmärtäminen, oppimis-, luku- ja kommunikaatiostrategiat, medialukutaidon kehittyminen, kirjakielen ja puhekielen erojen havaitseminen ja alueellisen murteen ymmärtäminen.

2. Rakenteet

Rakenteisiin kuuluvat muoto-oppi ja lauserakenteet, kommunikaatiotaitoihin tarvittavat rakenteet ja sanasto sekä edistyneimmillä asiakirjoittamisen edellyttämiä rakenteita ja käsitteellisen sanaston oppiminen.

3. Kielen kautta välittyvät kulttuuripiirteet

Kielen kautta välittyviä kulttuuripiirteitä ovat suomalaisuuteen ja suomalaiseen pintakulttuuriin liittyvien piirteiden oppiminen kaunokirjallisuuden eri alalajien välityksellä, suomalaiseen viestintätapaan liittyvät piirteet, elämyksellisten kokemusten saaminen kulttuurituotteiden välityksellä, oman kulttuurin ja suomalaisen kulttuurin välisten yhtäläisyyksien ja erojen tunnistaminen ja ymmärtäminen sekä oman kulttuuri-identiteetin vahvistuminen.

4. Toteutustapoja ja opetusmenetelmiä

Opetusmateriaalina tulisi käyttää mahdollisimman autenttista materiaalia olemassa olevien suomen kielen oppimateriaalien rinnalla. Yhteistoiminta suomalaisten opiskelijoiden ja ryhmien kanssa ja muut kontaktitilanteet suomalaisten kanssa edistävät kielen oppimista ja rohkeutta käyttää kieltä luonnollisissa kielenkäyttötilanteissa. Tätä vahvistavat myös erilaiset oppimisympäristöt, kuten työpajat ja tutustumiset ja vierailut. Muita käyttökelpoisia menetelmiä ovat mm. oppimispäiväkirjat ja tuotokset, integrointi muihin aineisiin sekä kommunikaatiotaitoja vahvistavat menetelmät; draama, leikit ja pelit.

11.2 Yhteiskuntatietous, kansalaistaidot ja arki Suomessa

Opitun tunnustamisen ideologian mukaisesti maahanmuuttajien kokemukset vähintään kahdesta eri kulttuurista on se ponnahduslauta, mikä tekee opinnoista mielekkään. Uusi, Suomessa opittu asia pohjautuu aikaisempiin kokemuksiin lähtömaassa. Omien tuntemusten ja kokemusten nostaminen kielelliselle tasolle on lähtökohta ja tavoite opinnoille. Tavoitteena on myös se, että opiskelija sisäistää suomalaisen yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan. Hän tiedostaa oikeudet ja velvollisuudet sekä kykenee toimimaan aktiivisena ja tasa-arvoisena yhteisön jäsenenä yhteiskunnan eri sektoreilla. Suomalaisen perheoikeuden, sosiaaliturvajärjestelmän ja peruspalveluiden tuntemus lisää itseohjautuvuutta ja on kaiken yhteiskunnallisen toiminnan lähtökohta. Talouselämän, elinkeinorakenteen ja työelämätiätouden tuntemus on merkittävä askel palkkatyöhön siirtymiselle. Suomen historian käännekohtat ja Suomen aseman muuttumien Euroopassa sekä Suomen ja Euroopan maantieto syventävät maahanmuuttajien ymmärrystä suomalaisista ja toimintaympäristöstä ja edistävät näin myös kotoutumista. Historian ja maantieteen sanaston omaksumisen myötä mahdollistuu myös oman kulttuurin välittäminen suomalaisille.

Opintojen tarkoituksena on mahdollistaa opiskelijalle sellaiset valmiudet, että hänen oman elämänsä hallinta vahvistuu perheessä, harrastuksissa, työelämässä ja yhteiskunnassa yleensä. Tietojen ja taitojen kehittyessä lisääntyy itsevarmuus osallistua, toimia ja vaikuttaa niin omiin kuin yhteiskunnallisiin asioihin.

Aihealueet

Perhe ja perusturva

- lapsi ja kasvun ohjaaminen
- avioliitto ja perheoikeus
- KELA ja sen tarjoamat palvelut
- asiointi ja lomakkeet
- kunnallinen päivähoito, vanhusten palvelut, turvakoti
- asioimiskieli, asioiminen puhelimessa

Lähiympäristö

- asuinpaikkakunnan keskeiset kohteet, palvelut
- julkisten kulkuneuvojen käyttäminen, aikataulujen tulkitseminen
- karttojen käyttö ja paikannimistön tuntemus
- lähiluonnon ja Suomen luonnon erityispiirteet, virkistyskäyttömahdollisuudet
- vuodenajat

Suomen poliittinen järjestelmä

- ulkomaalaisena Suomessa
- velvollisuudet ja oikeudet

- demokratia ja diktatuuri
- eduskunta, hallitus ja presidentti
- poliisi ja oikeusjärjestelmä
- kotikunta ja sen toiminta
- osallistumisen mahdollisuudet

Suomen talousjärjestelmä

- verotus ja julkiset palvelut
- elinkeinorakenne
- pankkijärjestelmä
- yrittäjäys

Historia

- Suomen historian käännekohdat
- oman maan historia

Maantieto ja biologia

- Suomen ja Euroopan maantieto
- Suomen luonnon erityispiirteet
- ilmasto
- ympäristönsuojelu ja kestävän kehityksen periaate

Koulutus ja työelämä

- aiemman koulutus- ja ammattipolun tarkastelu ja omien vahvuuksien tiedostaminen suomalaisessa yhteiskunnassa
- ammatillisen suuntautumisen arviointi ja realistisen jatkosuunnitelman laatiminen
- suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja lähialueen kouluttautumismahdollisuuksiin tutustuminen
- työvoimahallinnon tarjoamiin työharjoittelumahdollisuuksiin tutustuminen
- työnhakutaitojen harjoittelu
- portfolion valmistaminen (suomalaisen esittelykirje, ansioluettelo ja todistuskansio)
- työelämään tutustumispaikan hakeminen ja suomalaiseen työelämään perehtyminen
- itsearvioinnin harjoittelu ja palautekeskusteluun osallistuminen
- oppimispäiväkirjan ja työharjoitteluraportin laatiminen

Kuluttajatietous

- asioiminen kaupassa ja pankissa
- tuotteiden tuntemus
- tuotesanasto
- kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet
- raha-asioiden hoitaminen, laskut, lainat

Terveystieto ja terveystaloudet

- terveystieto
- terveyden- ja sairaanhoidon järjestäminen omassa kunnassa
- terveystalouksien saatavuus
- neuvolajärjestelmä

- ensiaputaidot

Vapaa-ajantoiminta

- harrastusmahdollisuudet omalla paikkakunnalla
- vapaaehtoistyön muodot
- monikulttuurinen toiminta
- kulttuuritarjonta, kirjastot

11.3 Yleissivistävät ja valinnaiset aineet

Yleissivistävät aineet

Yleissivistävillä aineilla tarkoitetaan tässä peruskouluaineita: matematiikka, englanti, fysiikka, kemia, biologia ja maantieto. Nämä aineet ovat tärkeitä erityisesti nuorille, juuri oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille, joilla ei ole vielä ammatillista koulutusta. Yleissivistävät opinnot antavat valmiuksia menestyä keskiasteen opinnoissa.

Yleissivistävien aineiden opetusta voidaan järjestää yhteistyössä kansanopiston peruskoululinjan kanssa, jos sellainen opistossa toimii, tai erillisinä kursseina.

Englanti

Tavoitteena on, että opiskelija tuntee englannin kielen perusteita kirjallisesti ja suullisesti. Hän pystyy selviytymään opintojen ja työelämän asettamista haasteista vähintään välttävällä tasolla. Hän ymmärtää monipuolisen kielitaidon tärkeyden työelämässä ja haluaa kehittää ja ylläpitää saavutettua kielitaitoa. Aihepiirejä ovat perusrakenteet, arkielämään ja asioimistilanteisiin liittyvä sanasto ja ilmaukset, kirjallinen kielitaito ja kommunikaatiotaidot mahdollisissa työelämän viestintätilanteissa.

Matematiikka, fysiikka ja kemia

Matemaattisten aineiden opintojen tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset peruslaskutoimitukset, mittayksiköt sekä sanaston, käsitteet ja merkintätavat matematiikan, fysiikan ja kemian aloilta. Hän tuntee fysiikan ja kemian keskeiset ilmiöt ja osaa ottaa huomioon arkielämässä tarvittavien kemiallisten yhdisteiden ominaisuudet. Hän osaa käyttää laskukonetta ja hyödyntää tietotekniikkaa matematiikassa.

Biologia

Biologian opintojen tavoitteena on tutustua evoluutioon, ekologian perusteisiin ja ihmisen rakenteeseen ja elintoimintoihin. Opiskelijaa ohjataan kiinnittämään huomiota ihmisen ja muun luonnon välisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä korostetaan ihmisen vastuuta luonnon monimuotoisuuden suojelussa. Pyritään kehittämään ympäristötietoisuutta ja halua vaalia elinympäristöjä ja elämän eri muotoja. Aihepiirejä ovat ihminen, elämä ja evoluutio, luonto ja ekosysteemit sekä yhteinen ympäristö.

Maantieto

Maantiedon opinnoissa tutkitaan maapalloa ja sen erilaisia alueita sekä alueellisia ilmiöitä. Tavoitteena on kehittää kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä sekä ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta paikallistasolta globaalille tasolle saakka. Opetus ohjaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maailmassa ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan sekä tukee kasvua aktiiviseksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi. Aihepiirejä ovat Maa-ihmisen kotiplaneetta, Eurooppa ja Suomi maailmassa.

Tietotekniikka

Tietotekniikkataidot ovat välttämättömiä arjen hallinnassa sekä opiskelun ja työelämän tilanteissa. Opintojen tavoitteena on tuntee tietotekniikan perustermit sekä hallita tietokoneenkäyttötaitoja. Aihepiirejä ovat alan termit ja peruskäyttö, keskeiset ohjelmat, tiedonhaku, sähköposti ja internet.

Oman äidinkielen opetus

Opintojen tavoitteena on ylläpitää ja kehittää oman äidinkielen taitoja, ymmärtää kaksikielisyyden merkitys ja nähdä se omaan persoonaan liittyvänä vahvuutena. Oman äidinkielen hallinta tukee opiskelijan kehitystä ja oppimisvalmiuksia muissa opinnoissa.

Oman äidinkielen opetuksessa on usein vaikeutena pienet opintoryhmät ja opettajapula, etenkin pienillä paikkakunnilla. Yhtenä ratkaisuna tähän on verkkokurssit, joita on laadittu esimerkiksi Hartolan opistossa venäjän kielen opiskelua varten. Verkkokurssille voi osallistua missä tahansa opistossa, sillä oppimateriaali on verkossa ja ohjaus tapahtuu sähköpostitse ja internetin välityksellä.

11.4 Taito- ja taideaineet

Taito- ja taideopinnot kehittävät esteettistä tietoisuutta ja antavat valmiuksia omaan esteettiseen ilmaisuun. Opinnot auttavat ymmärtämään kulttuurin ilmenemismuotoja yhteiskunnassa: taidetta, mediaa ja ympäristöä. Opinnot luovat perustaa suomalaisen, opiskelijan oman kulttuurin sekä hänelle vieraiden kulttuureiden maailman arvostamiselle ja ymmärtämiselle.

Taiteellisen ilmaisun ja toiminnan lähtökohtina ovat aistihavainnot, mielikuvat ja elämykset. Tavoitteena on kehittää mielikuvitusta ja edistää luovia ongelmanratkaisutaitoja. Aihepiirit voivat olla kytköksissä opiskelijan merkityksellisiin kokemuksiin. Opinnoille on ominaista teemallisuus, joka mahdollistaa kiireettömän ilmapiirin ja pitkäjänteisen työskentelyn. Opintojen myötä opiskelijat oppivat hyödyntämään kulttuuripalveluja ja sähköisiä viestimiä oman työskentelyn, tiedon hankinnan ja elämysten lähteinä ja tuntemaan erilaisia viestinnän ja vaikuttamisen keinoja.

Taitoaineiden opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan käsityötaitoa niin, että hän kokee iloa ja tyydytystä työstään. Lisäksi hänen vastuuntuntonsa työstä ja materiaalin käytöstä lisääntyy ja hän oppii arvostamaan työn ja materiaalin laatua ja suhtautumaan arvioiden ja kriittisesti sekä omiin valintoihinsa että tarjolla oleviin virikkeisiin, tuotteisiin ja palveluihin. (Käsityön opetuksen tehtävänä on ohjata suunnitelmalliseen, pitkäjänteiseen ja itsenäiseen työntekoon, kehittää luovuutta, esteettisiä, teknisiä ja psyykkis-motorisia kykyjä, ongelmanratkaisutaitoja sekä ymmärrystä teknologian arkipäivän ilmiöistä.) Samalla johdatetaan tutustumaan suomalaiseen ja myös muiden kansojen käsityön kulttuuriperinteeseen. Opintoihin voi liittyä myös oman paikkakunnan tuotantoelämään ja yrittäjyyteen tutustumista.

Taito- ja taideaineiden opetuksen keskeisinä tavoitteina kansanopistojen maahanmuuttajakoulutuksessa ovat omien käytännöllisten vahvuuksien löytäminen ja esille pääseminen, monikulttuurisuuden kasvaminen, jaksamisen tukeminen, oman itsen kokonaisvaltainen kehittäminen, vuorovaikutuksen lisääminen ryhmän sisällä ja omien kulttuuristen piirteiden ilmentäminen.

12 Keskeisiä käsitteitä

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan turvapaikanhakijoita, pakolaisia, siirtolaisia, paluumuuttajia tai muusta syystä Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Tässä oppaassa maahanmuuttajalla tarkoi-

tetaan Suomeen muualta tullutta henkilöä, jonka kotoutumisprosessi on vielä kesken ja aktiivinen toimiminen suomalaiseseen yhteiskunnan jäsenenä edellyttää vielä kielitaidon ja muiden valmiuksien kehittämistä. Kansanopisto-opintojen näkökulmasta alaikäraja on 16 vuotta, mutta ylkäikärajaa ei ole. Myöskään sillä ei ole merkitystä, kuinka kauan Suomessa oleskelu on kestänyt tai tulee kestämään.

Pakolainen

YK:n kansainväliset sopimukset määrittelevät pakolaisen henkilöksi, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai mielipiteen johdosta, joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan; tai olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemätön tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne

Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolainen on saanut maahantulolupansa ja pakolaisaseman vuosittain sovitun määrän perusteella.

Siirtolainen

Siirtolainen on henkilö, joka saapuu maahan pysyäkseen ja hankkiakseen sieltä toimeentulonsa, kun taas siirtotyöntekijä saapuu tekemään töitä vain väliaikaisesti.

Paluumuuttaja

Jos ulkomaalaisella on suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen, hän voi sillä perusteella saada oleskeluluvan ja palata Suomeen. Luvan saamiseksi ei tarvita muita syitä, esimerkiksi työnteko tai opiskelu. Oleskeluluvan saantiin vaikuttaa suomalaisten sukujuurien vahvuus ja läheisyys. Usein paluumuuttajat ovat entisiä Suomen kansalaisia. Myös entisen Neuvostoliiton alueelta on Suomeen tullut paluumuuttajia 1990-luvun alusta lähtien.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakijalla ei ole valmista pakolaisen asemaa, vaan hänen täytyy anoa oleskelulupaa.

Kotoutuminen

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuria säilyttäen

Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä

Kotouttamislaki

Kotouttamislaissa säädetään maahanmuuttajien kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista. Toimenpiteiden ja palvelujen piiriin voi kuulua Suomeen muuttanut henkilö, jolla on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa.

Kotoutumissuunnitelma

Oikeus kotouttamislain mukaiseen kotoutumissuunnitelmaan on Suomessa asuvalla maahanmuuttajalla, joka on työtön työvoimahallinnon asiakas tai kunnan toimeentulotukiasiakas. Kotoutumissuunnitelmassa kunta, työvoimatoimisto ja maahanmuuttaja sopivat maahanmuuttajan ja hänen perheensä kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, joita viranomaiset sitoutuvat järjestämään ja maahanmuuttaja toteuttamaan. Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi ohja-

us, neuvonta ja tiedottaminen, perehdyttäminen yhteiskuntaan ja sen toimintaan, suomen tai ruotsin kielen opetus, luku- ja kirjoitustaidon opetus ja perusopetusta täydentävä opetus. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta ensimmäisestä kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemistä. Aikaa voidaan pidentää kahdella vuodella, jos se on tarpeen luku- ja kirjoitustaidon tai perusopetuksen oppimäärän hankkimista varten.

Kotoutumistuki

Kotoutumistuki on maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työelämään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä sekä mahdollisuuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutumistuki muodostuu työttömyysturvalain mukaisesta työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta annetun lain mukaisesta toimeentulotuesta. Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumistukeen samalta ajalta kuin hänellä on oikeus kotoutumissuunnitelmaan.

Aikuisten kotoutumiskoulutus

Aikuisille maahanmuuttajille, jotka kuuluvat kotouttamislain piiriin, järjestetään kotoutumiskoulutusta. Koulutus kestää tavallisesti yhden vuoden. Opetushallitus on antanut suosituksen Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta (moniste 9/2001). Opetushallituksen uusi ehdotus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi on tekeillä. Se on ollut lausuntokierroksella alkuvuodesta 2007 ja tulee voimaan samana vuonna. Kotoutumiskoulutukseen kuuluu suomen tai ruotsin kielen opetusta, yhteiskuntatietoja, arkielämän taitoja, kulttuurintuntemusta sekä ammatinvalintaan ja työelämään liittyvää ohjausta. Koulutukseen kuuluu usein myös työharjoittelu työpaikalla. Opiskelijoiden opiskeluvaihtoehtoja kehitetään ja koulutuksen aikana tehdään henkilökohtainen opiskeluohjelma ja työllistymissuunnitelma. Lisäksi on mahdollista saada kielen tukiovetusta ja tulkkipalveluja.

Työvoimapolitiittinen kotoutumiskoulutus

Työvoimahallinnon hallinnoimaa kotoutumiskoulutusta, joka on tarkoitettu ensisijaisesti työttöminä työnhakijoina oleville maahanmuuttajille, jotta he voisivat sijoittua suoraan työhön tai ammattiin johtavaan koulutukseen. Työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen rahoitusta koordinoivat alueelliset TE-keskukset. TE-keskukset valitsevat koulutuksen järjestäjät kilpailuttamisperiaatteella.

Omaehtoinen koulutus

Opetushallinnon hallinnoimaa koulutusta, johon opiskelijat hakeutuvat omaehtoisesti vapaan hakeutumisoikeuden perusteella. Omaehtoista koulutusta ovat esimerkiksi ammatillinen koulutus tai vapaan sivistystyön opintolinjat. Työhallinto voi rinnastaa eräät tällaiset koulutukset maahanmuuttajien kohdalla omaan kotoutumiskoulutukseensa, jolloin opiskelijalle voidaan maksaa työvoimakoulutuksen etuudet. Myös muita opintoja, kuin kotoutumiskoulutusta voidaan rinnastaa työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen. Opintojen suorittaminen rinnasteisena toimenpiteenä rajoittuu kotoutumissuunnitelmakautteen, joka voi olla kolme vuotta tai jos suunnitelmaa on pidennetty, enintään viisi vuotta. Maahanmuuttajalle voidaan maksaa koulutustukea hänen osallistuessaan omaehtoiseen koulutukseen, mikäli se on hänen kotoutumissuunnitelmansa mukaista. Päätöksen tällaisesta koulutuksesta (ns. rinnasteinen koulutus) tekee paikallinen työvoimatoimisto. Opiskelijan on haettava rinnastamis päätöstä työvoimatoimistolta ennen opintojen aloittamista.

13 Lähteitä

- Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus, määräys 4/011/2004
- Kuusipalo, Paula: Osaaminen monikulttuurisessa työyhteisössä. Diplomityö JET-koulutuksessa, 2003
- Kuusipalo, Paula 2004. Maahanmuuttajakoulutus Suomen kansanopistoissa: tausta, toteutus ja kehittämishaasteet.
- Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallitus 1999.
- Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaukseen. Psykologien kustannus.Helsinki
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus, määräys 1/011/2004
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus, määräys 2/011/2004.
- Rajaseudun kansanopistojen maahanmuuttajaraportti. Oy Kotkan kirjapaino Ab, Hamina 2004.
- Suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta, Opetushallitus, Moniste 9/2001.
- Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta.

14 LIITTEET

Oppaan liitteenä on esimerkkejä opistoissa toteutetuista opintokokonaisuuksista, opiskeluprojekteista ja opetussuunnitelmista, joissa on hyödynnetty kansanopiston vahvuuksia maahanmuuttajakouluttajana. (Vahvuuksia ja erityispiirteitä on käsitelty tarkemmin luvuissa 3-4.)

LIITE 1. Koko opiston yhteisiä monikulttuurisia opintoja ja projekteja

LIITE 2. Esimerkki tutor-toiminnasta osana maahanmuuttajaopiskelijan ohjausta

LIITE 3. Yhteiskunnallisten aineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

LIITE 4. Yleissivistävien ja valinnaisten aineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

LIITE 5. Taito- ja taideaineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

LIITE 6. Kielitaidon arviointi: eurooppalainen viitekehys ja yleiset kielitutkinnot

Esimerkkejä koko opiston yhteisistä monikulttuurisista opinnoista ja projekteista

1. Koko opiston yhteinen kurssitarjotin (Alkio-opisto)

Alkio-opistolla on kahdeksan opintolinjaa, joille suunnataan tiettyjä oppiaineita ja kursseja. Opiskelijat saavat vapaasti valita yli linjojen haluamiaan opintokokonaisuuksia ja kursseja. Viikoittain on tarjolla yli 50 erilaista kurssia, joista osa kestää koko lukuvuoden, osa lukukauden ja osa on periodiopetusta.

Tavoitteena on, että maahanmuuttajaopiskelija valitsee yhden linjan kotilinjakseen, jolloin hän saa sosiaalisen tuen opinnoilleen omalta opiskelijaryhmältään. Opintojen ohjausta opiskelija saa sekä omalta linjanjohtajaltaan, että maahanmuuttajakoordinaattorilta ja aineopettajilta.

Opiskelija tekee ohjaajan kanssa henkilökohtaisen opintosuunnitelman, jossa on vähintään 27 opintoviikkoa opintoja yhdeksän kuukauden ajalle. Tähän sisältyy erityisesti maahanmuuttajille suunnatut opintoja tukevat kurssit. Näillä pakollisilla kursseilla maahanmuuttajat opiskelevat joko omana ryhmänään tai osittain integroituna suomalaisiin opiskelijaryhmiin. Opintoja tukevat kurssit ovat seuraavat: suomen kieli 4 ov, tietotekniikka 1-2 ov, englannin kieli 2 ov, henkilökohtainen opintojen ohjaus 4 ov ja kansalaisopinnot 5 ov.

2. Esimerkki kulttuuriantropologian opintoja tukevien oppimisjaksojen suorittamisesta

Opintoja tukevat oppimisjaksot:

- suomen kielen opinnot (130 t) : kulttuuriantropologinen sanasto, kielioppi, tekstin rakenteiden ymmärtäminen, oman kirjoitustaidon kehittäminen, oppimistehtävien jne. tekstien kirjoitusasut.
- ATK-opetus (60 t): opiskelijan oman tason mukaan: word-tekstinkäsittely, sähköposti, internetti.
- englannin kielen opetus (60 t): opiskelijan lähtötason mukaan
- ainekohtainen opintojen ohjaus (50 t): opiskelijaa tuetaan kunkin hänen valitsemansa kurssin sisältöjen oppimisen suhteen. Kurssista vastaava opettaja avaa opiskelijalle vaikeita asioita ja tukee opiskelijan oppimista.
- ammatinvalinnan ja jatko-opintojen ohjaus (20 t): opiskelijan oman tavoitteiden mukaan tutustutaan ammatin tunnustamisen periaatteisiin ja vaatimuksiin, jatko-opintotavoitteet pyritään hahmottamaan vuoden aikana.

Kulttuuriantropologian lähioppimisjaksot (opiskelija suorittaa muiden suomalaisten opiskelijoiden ryhmässä lähioppimisjaksot, tekee kirjatentit esseenä kyseisen jakson opettajalle, opiskelija voi suorittaa lähiopetusjaksot myös opiston omana kurssina, jolloin niitä ei rekisteröidä avoimen yliopiston opinnoiksi)

- kulttuuriantropologian johdantokurssi (30 t)
- historiallinen antropologia (30 t)

- kulttuuriantropologian teemaseminaari, johon sisältyy yhteistyöseminaari 2004-2005 Liettuan Klaipedan yliopiston suomen kielen ja kulttuuriin opiskelijoiden kanssa sekä Korpilahdella, Alkio-opistossa että Klaipedassa Liettuassa (45 t)
- visuaalinen antropologia (24 t)
- alkuperäiskansojen tutkimus (60 t)
- naisen asema eri kulttuureissa (30 t)

Muita aineita

- kirjoitusviestintä (30 t)
- Andinistiset kulttuurit (30 t)
- Latinalaisen Amerikan yhteiskunta (30 t)
- afrikkalaisen rummutuksen ja- tanssin kurssi (10 t)

3. Suomalainen kulttuuri –opintojakso (Turun kristillinen opisto

Kohderyhmä: Maahanmuuttajaopiskelijat yhdessä kasvatustieteen opiskelijoiden kanssa

Laajuus: 1 opintoviikko

Tavoitteet

- Tutustuttaa maahanmuuttajaopiskelijat suomalaisten opiskelijoiden arkeen
- Motivoida opiskelijoita uusiin asioihin toiminnallisuuden kautta
- Tuoda opiskelijat mukaan suomalaiseen juhla- ja vapaa-aikakulttuuriin.

Sisältö

- suomalaiset merkkihenkilöt
- suomi ulkomaalaisten silmissä
- suomalainen arki
- vapaa-aika ja harrastukset
- Suomen luonto
- murteet
- juhlaperinne
- Suomen kartta
- suomalainen musiikki
- suomalainen elokuva

Menetelmiä ja materiaalia

- Suomalaiset kasvatustieteen opiskelijat pitävät pareittain tunnint valitsemastaan suomalaiseen kulttuuriin liittyvästä aiheesta. Kurssi on osa suomalaisten opiskelijoiden monikulttuurinen opetustyö –kurssia. Tuntien jälkeen pidetään palautekeskustelut tuntien pitäjien kanssa.
- Pienryhmät
- Perhevierailut (opiskelijat ovat olleet pienryhmissä vierailulla suomalaisten opiskelijoiden luona).
- Retki johonkin harrastuspaikkaan.
- Yhteinen juhlan järjestäminen.
- Toiminnallisuus.

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- kasvatustieteen opiskelijoiden Monikulttuurinen koulutyö –kurssi
- yhteiskuntaopin kurssit
- opiston juhlat

4. Monikulttuuripäivä-projekti (Lahden kansanopisto)

Vuosittain järjestettävän monikulttuuripäivän tavoitteena on lisätä vuorovaikutusta opistoväen välillä ja karsia ennakkoluuloja arkipäiväisen kommunikoinnin tieltä. Päivän ohjelma muodostuu luennoista ja monikulttuurimessuista. Eri toimintapisteiden ja ohjelmanumeroiden avulla tuodaan esille eri maiden kulttuureja ja tapoja. Ohjelmassa on esimerkiksi tanssiesityksiä, runoja, nukketatteria sekä eri maiden ruokakulttuureihin tutustumista. Ohjelma ja messurakentaminen on suunniteltu ja toteutettu työryhmissä, joihin kuuluu opiskelijoita eri maista ja kulttuureista, opettajia sekä muuta opiston henkilökuntaa. Projekti kestää noin kolme kuukautta. Esitysten, messurakenteiden, näyttelyesineiden ja ruokien suunnittelu ja valmistelu tapahtuu mm. eri opintolinjojen yhteisten valinnaisaineiden tunneilla. Opiskelija voi sisällyttää projektin osaksi monikulttuuriopin-
tojaan.

Esimerkki tutor-toiminnasta osana maahanmuuttajaopiskelijan ohjausta (Alkio-opisto)

Alkio-opistolla järjestetyn maahanmuuttajien suomen kielen ja kulttuurin kurssin osaksi liitettiin tutor-toiminta, johon Alkio-opiston opiskelijat osallistuivat. Tutor-toiminnan tavoitteena oli auttaa maahanmuuttajaopiskelijoita sopeutumaan Alkio-opistoon sekä maahanmuuttajien tukeminen ja auttaminen arkipäivän tilanteissa.

Tutor-opintojen hyväksytyyn suorittamiseen kuului koulutukseen osallistuminen, tutorina toimiminen ja loppuraportin tekeminen. Tutor-koulutus koostui seuraavista osista/aihepiireistä: monikulttuurisuus, kulttuurien kohtaaminen, maahanmuuttajana Suomessa, maahanmuuttajakoulutus Suomessa sekä tukihenkilötoiminta ja sen tavoitteet.

Varsinainen tutor-toiminta oli laajuudeltaan 10 tuntia. Toiminta koostui tutor-tunneista, tutoreille ja maahanmuuttajille yhteisistä luennoista sekä yhteisestä juhlasta. Tutor-tuntien sisällöt olivat tutoreiden ja maahanmuuttajien itsensä päätettävissä. Tunnit sisälsivät mm. tutustumista erilaisiin kohteisiin sekä keskustelua.

Loppuraportissa tutorit arvioivat tutor-toiminnan onnistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä sekä esittivät ajatuksia tutor-toiminnan kehittämisestä.

Yhteiskunnallisten aineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

1. Valtakunnallinen sivusto maahanmuuttajien yhteiskuntaopintoihin

<http://vsop-php.vsy.fi/opinto/maahanmuuttajat/index.php>

2. Suomen historian käännekohdat (Turun kristillinen opisto, Viittakiven opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /28 tuntia

Tavoitteet

- Herättää kiinnostus historian tapahtumia kohtaan.
- Ymmärtää historia pitkän ajan jatkumona, ei yksittäisinä tapahtumina.
- Historian sanaston oppiminen.

Sisältö

- Merkittävät keksinnöt ihmiskunnan historiassa.
- Esihistoria, keskiaika, uudenajan alku kytkettynä Ruotsi-Suomeen.
- Venäjän vallan ajasta itsenäisyyden alkuvuosien tapahtumiin.
- Toinen maailmansota ja Suomi osana sitä.

Menetelmiä ja materiaalia

- Näytteitä elokuvista.
- Vierailut museoissa.
- Yksi opintoviikko on lyhyt aika ja toimii ainoastaan esittelynä luonnosteltaessa historian pitkiä linjoja.

3. Yksilö ja yhteiskunta (Turun kristillinen opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Lisätä opiskelijan ymmärrystä siitä, että oikeudet tuovat mukanaan myös velvollisuuksia.
- Tuoda tasa-arvokeskustelua osaksi koulutusta.
- Antaa käytännön valmiuksia hakea tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista.
- Antaa valmiuksia itse täyttää tarvittavat asiapaperit.
- Antaa valmiuksia pitää kiinni kuluttajan oikeuksistaan.

Sisältö

- Yksilö ja yhteiskunta.
- Kansalaisuus ja sen saaminen, oleskeluluvat.
- Kansalaisen perusoikeudet.
- Aikuisen ja lapsen oikeudet (ikärajat ym.).
- Tasa-arvo Suomessa.
- Kansalaisten velvollisuudet.

- Verotus.
- Kuluttajan oikeudet.

Menetelmiä ja materiaalia

- Poliisin vierailu.
- Osallistuminen vuosittain Naiskeskuksen järjestämään tasa-arvopäivään.
- Veroilmoituksen täyttö ja veroharjoituksia netissä.
- Vierailu verotoimistossa.
- Kuluttajanoikeus-tapaukset esim. <http://www.kuluttajat-konsumenterna.fi/index.html>.
- Selkosuomen sanastot (esim. edellisellä nettisivulla).
- Omakieliset kouluavustajat ja harjoittelijat.

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- Integroitu joidenkin opiskelijoiden kohdalla työharjoitteluun tai TET:een.
- Tunnit osittain myös ohjausta, koska opiskelijoilla on myös omia lomakkeita, joita tunneilla täytetään.

4. Sosiaaliturvajärjestelmä (Turun kristillinen opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Lisätä opiskelijan ymmärrystä siitä, millainen sosiaaliturva Suomessa on ja miksi sitä annetaan.
- Antaa käytännön valmiuksia hakea tietoa etuuksista.
- Antaa valmiuksia itse täyttää tarvittavat asiapaperit.
- Luoda kontakteja vierailujen avulla.
- Laajentaa opiskelijan sanavarastoa arkea ja tulevia opintoja varten.

Sisältö

- Sosiaaliturvajärjestelmä.
- Sosiaaliturvatunnus.
- KELA.
- Opintotuki ja opintolaina.
- Asumistuki.
- Toimeentulotuki.
- Äitiys- ja isyysraha.
- Lapsilisä.
- Työttömyysturva.

Menetelmiä ja materiaalia

- Vierailut KELA:ssa ja työvoimatoimistossa. Vaikka opiskelijat ovat ehkä käyneetkin em. paikoissa, moni asia on usein epäselvä. Tunneilla ennakoon käsitellyt aiheet ja valmiiksi tehdyt kysymykset (ja saatujen vastausten läpikäynnit) ovat tehneet vierailuista kuitenkin erittäin kannattavia.
- Lomakkeiden täyttä tunneilla. Lomake-suomi on erilaista kuin puhe-suomi.
- Sopivaa materiaalia esim. <http://virtuoosi.pkky.fi/vilma/yleista/kielitaso1.htm>.
- Selkosuomen sanastot.

- Omakieliset kouluavustajat ja harjoittelijat.

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- Muu yhteiskuntaopin opetus, esim. valtion ja kunnan hallinto, velanotto.
- Osallistuminen vuosittain Job-cafe –messuihin, joissa sosiaaliturvan asiat laajasti esillä.
- Tunnit osittain myös ohjausta, koska opiskelijoilla on myös omia lomakkeita, joita tunneilla täytetään.

5. Yleismaantieto (Turun kristillinen opisto, Viittakiven opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Maantiedon sanaston oppiminen.
- Maailmankartan hahmottaminen.
- Tiedonhaun oppiminen.
- Esitystapojen ja taitojen oppiminen (kartat, diagrammit, tilastot, vertailu, suullinen esitys).

Sisältö

- Ilmansuunnat, karttamerkit, suunnistus.
- Maapallo: mantereet, meret, rannikot, niemimaat, saaret ja saaristot, ylängöt ja alangot, mantereiden vedet, maapallon leveys- ja pituuspiirit.
- Maapallon liikkeet, kuukaudet, sää eri vuodenaikoina, lämpövyöhykkeet.
- Lopputyönä luonnonmaantieteellisen maailmankartan piirtäminen leveys- ja pituuspiireineen.

6. Peruspalvelut (Pohjois-Karjalan opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija tutustuu suomalaisen yhteiskunnan tarjoamiin peruspalveluihin ja itseään koskeviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.
- Opiskelija ymmärtää täsmällisyyden ja rehellisyyden käsitteiden sisällön ja merkityksen asioidessaan viranomaisten kanssa.
- Opiskelija tuntee asioimiskulttuuria ja oppii strategioita, joiden avulla selviää itsenäisesti asioimistilanteissa.
- Opiskelija harjaantuu täyttämään erilaisia lomakkeita.
- Opiskelija tuntee oman paikkakuntansa palvelupisteet ja osaa etsiä tarvittavat tiedot internetistä ja puhelinluettelosta.

Sisältö

- KELAn, peruspalveluviraston, vero toimiston ja maistraatin palvelut.
- Poliisi- ja oikeuslaitos, oikeusaputoimisto.
- Kunnallinen päivähoito, vanhusten palvelut, turvakoti.
- Pankit, vakuutusyhtiöt.
- Asioimiskieli, asioiminen puhelimessa.
- Lomakkeet, hakemukset.

7. Kuluttajätietous (Pohjois-Karjalan opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija hahmottaa oman ansiotasonsa ja päivittäishyödykkeiden hintatason.
- Opiskelija oppii vertaamaan tuotteiden laatua ja hintaa ja tekemään järkeviä ostopäätöksiä.
- Opiskelija perehtyy kuluttajan oikeuksiin, velvoitteisiin ja kuluttajansuojaan.
- Opiskelija tutustuu pankkipalvelujen käyttöön, laskujen maksuun ja vastuullisen rahankäytön periaatteisiin.

Sisältö

- Asioiminen kaupassa ja pankissa.
- Tuotteiden tuntemus.
- Tuotesanasto.
- Kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet.
- Raha-asioiden hoitaminen, laskut, lainat.

Menetelmiä ja materiaalia

- Oman talousarvion tekeminen

8. Terveystieto ja terveyspalvelut (Pohjois-Karjalan opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija tutustuu asuinpaikkakuntansa terveydenhoitopalveluihin ja käytäntöihin (päivystys, ajanvaraus, maksut, korvaukset).
- Opiskelija saa tietoa terveistä elämäntavoista, itsehoidosta, hygieniasta ja suomalaisesta lastenhoitokulttuurista (mm. neuvolakäytäntö).
- Opiskelija oppii ensiaputaitoja.

Sisältö

- Tutustumiskäynnit terveydenhuollon toimipisteissä (terveyskeskuspäivystys, hammaslääkäri, terveysneuvola, mielenterveyspalvelut, KELA, apteekki)
- Ensiapukurssi.
- Terveystieto.

Yleissivistävien ja valinnaisten aineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

1. Englanti (Turun kristillinen opisto)

Laajuus: n. 30-40 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija selviytyy suullisesti tavallisimmista asiointi- ja vuorovaikutustilanteista.
- Opiskelija ymmärtää selkeää yleiskielistä puhetta.
- Opiskelija ymmärtää lyhyehköjä kirjallisia viestejä ja tekstejä tutuista arkipäivän aiheista ja osaa tuottaa niitä itse kirjallisesti.
- Opiskelija tunnistaa englanninkieliselle kulttuurille ominaisia tapoja.

Sisältö

- Asiointi- ja kielenkäyttötilanteet: esittäytyminen tervehtiminen, ruokailu, perhe, asuminen, asiointi kaupassa, kahvilassa, puhelimessa, tien kysyminen ja neuvominen.
- Kielioppi: Verbien preesens ja imperfekti(yleis- ja kestopuodot), futuuri, kielto- ja kysymyslauseet, substantiivin yksikkö ja monikko, pronominit (persoona-, omistus-, ja objektimuodot), artikkelit, prepositiot, värit, numerot, kellonajat.

Menetelmiä ja materiaalia

- Oppikirja, audio- ja videomateriaali, kielistudio, ATK-ohjelmat ja internet, yksilö-, pari- ja ryhmätöitä (suulliset ja kirjalliset).
- Opiskelupaikkakunnalla tapahtuvia pienimuotoisia vierailuja, jotka liittyvät englanninkielen kulttuuriin (teatteri- ja musiikkitapahtumat, näyttelyt), vierailuluennot tai oppilaitoksessa käyvät vierailijat elävöittäjinä.

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- Maantiedon, uskonnon, historian, yhteiskuntaopin ja kulttuurien tuntemuksen opetuksen integrointi.
- Teemapäiviä esimerkiksi ruokailuun, perheeseen, taiteisiin, kansainvälisyyteen jne. liittyviä.

2. Fysiikka (Turun kristillinen opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija oppii fysiikan sanastoa niin, että hän pystyy myöhemmässä koulutuksessaan (esim. perusopetus tai ammatillinen koulutus) nopeammin oppimaan ja omaksumaan vaa- dittavia asioita.
- Opiskelija kykene yhdistämään opiskelemissään asioita aikaisemmin omassa kulttuurisessa ympäristössään opittuihin
- Asioitten tunnistettavuus vieraalla kielellä opiskeltaessa kohottaa itsevarmuutta ja moti- vaatiota.

- Opiskelija huomaa fysiikan keskeisen aseman perusluonnontieteenä eri kulttuureissa.
- Opiskelija pystyy nimeämään ja luokittelemaan fysikaalisia tutkimuskohteita ja tuntee keskeisiä käsitteitä (esimerkiksi vuorovaikutus, energia), joiden avulla keskustellaan luonnonilmiöistä ja lainalaisuuksista.
- Opiskelija tietää, että fysikaalista samoin kuin muutakin luonnontieteellistä tietoa sovelletaan ja hyödynnetään jokapäiväisessä elämässä (esimerkiksi tekniikka ja teollisuus).

Sisältö

- Mittaaminen ja mallintaminen.
- Keskeiset luonnon perusrakenteet ja –järjestelmät ja menetelmiä, joilla voidaan tutkia niitä.
- Kappaleiden ja aineiden ominaisuuksia kuvaavat suureet ja erilaisten ilmiöiden selittäminen niiden avulla.
- Liike ja voima, vuorovaikutus kokoavana ja jäsentävänä käsitteenä, liikkeen ja vuorovaikutuksen välinen yhteys.
- Ääni ja valo, aaltoliikkeet ja niihin liittyvät ilmiöt.
- Energia, energian muuttumiseen liittyvät asiat, erilaiset energiamuodot.
- Lämpöopin ilmiöiden havaitseminen ja luonnehtiminen.
- Energian merkitys yhteiskunnallisesti.

Menetelmiä ja materiaalia

- Oppikirja *Hirvonen ym.: Aine ja energia*.
- Tärkein opetusmenetelmä on keskustelu (kielen kehittyminen tärkeää).
- Oheismateriaalina on mm. erilaisia harjoitustehtäviä, laskemista tai mietintätehtäviä. (Opiskelijat ovat innostuneita laskemaan, koska he laskujen avulla pystyvät vetämään linkin aikaisemman tiedon ja käsiteltävän asian välille. Symbolikieli on kansainvälistä, useiden maiden fysiikan opetus on laskennallisempaa kuin meidän).
- Yksinkertaisia kokeita.
- Videoiden avulla voidaan käsitellä suuria rakenneketjuja (esim. alkeishiukkaset-avaruus).
- Vierailut erilaisiin laitoksiin.

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- Muut luonnontieteet (maantieto, biologia, kemia).
- Teemapäiviä voisivat olla esimerkiksi kestävä kehitys, energia.
- Yhteiset vierailukäynnit.

3. Oman äidinkielen opetus – venäjän kielen verkkokurssi (Lahden kansanopisto)

Kohderyhmä: Nuoret, 16-2-vuotiaat maahanmuuttajat

Laajuus: 35 tuntia(1 opintoviikko)

Tavoitteet ja sisältö

Venäjää äidinkielenään puhuva opiskelija oppii hyödyntämään tietokonetta myös kyrillisessä maailmassa. Tavoitteena on vahvistaa venäjän kielen yleistasoa kirjallisessa viestinnässä, laajentaa sanavarastoa, poistaa venäjänkielisille tyypillisiä sanasto-, kielioppi- ja kirjoitusvirheitä, oppia väli-merkkien käyttöä ja tutustua venäläiseen kulttuuriin autenttisen lehtitekstin ja kaunokirjallisuuden avulla.

Opetusmenetelmät ja –materiaalit

Opiskelija suorittaa verkkokurssien tehtävät ohjatusti tietokonehuokassa, lähettää tuotoksensa sähköpostilla syntyperäiselle kielenopettajalle, joka antaa palautteen sähköpostitse. Luokkatyöskentelyä ohjaa venäläinen kouluavustaja. Oppimateriaalina opettajan tekemä verkko-oppimateriaali.

Taito- ja taideaineiden kurssi- ja materiaaliesimerkkejä

1. Kotitalous (Lahden kansanopisto)

Kohderyhmä: Nuoret, 16-20-vuotiaat maahanmuuttajat

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Eri maiden ruokakulttuureihin tutustuminen
- Ruuan raaka-aineisiin, kaupan valikoimin, pakkauksiin, tuoteselosteisiin ja kaupassa asioimiseen tutustuminen
- kodinkoneisiin ja niiden käyttöön tutustuminen
- kuluttajatietous kodin hankinnoissa
- terveellisen ravinnon merkityksen tiedostaminen
- Nuorilla opiskelijoilla itsenäistyessä tarvittavien arjen taitojen kehittyminen ja taloudellisuuteen kasvaminen
- Aikuisilla arkisista askareista selviytyminen uudessa ympäristössä uusilla tarvikkeilla ja välineillä

Sisältö

- Ruuan raaka-aineet
- Ostosten tekeminen
- Ruuanvalmistus
- Kattaukset
- Kodinhoito

Menetelmiä ja materiaalia

- Päivittäistavarakaupassa käyminen
- Ruuan valmistus
- Myyjäiset ja näyttely koulun monikulttuuripäivässä
- Monikulttuurinen keittokirjaprojekti

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin

- Monikulttuurinen keittokirjaprojekti sisältäen ruuanvalmistuksen, kattausten tekemisen, reseptien kirjoittamisen, valokuvauksen, kirjan taittamisen, kirjan myymisen
- Kirjaprojekti integroituu mm. suomen kieleen, visuaalisiin aineisiin ja tietotekniikkaan

2. Vapaa-ajantoiminta (Pohjois-Karjalan opisto)

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Opiskelija saa kuvan asuinpaikkansa harrastustarjonnasta.
- Opiskelija löytää oman kiinnostuksensa mukaisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja pysyy itsenäisesti hakeutumaan harrastusten pariin myös opintojakson jälkeen.
- Opiskelija tutustuu vapaaehtoistyötä tekeviin järjestöihin ja hahmottaa omat mahdollisuutensa aktiivisena toimijana vapaaehtoistyön kentässä.

Sisältö

- Tutustumiskäynnit (SPR, seurakunta, kansalais- ja työväenopistot, urheiluseurat, kuntien ja kaupunkien harrastus- ja liikuntapaikat, monikulttuurinen toiminta, kulttuuritarjonta, vapaaehtoistyötä tekevät järjestöt).
- ”Harrastusharjoittelu”: opiskelija valitsee yhden itseään kiinnostavan vapaa-ajanharrastuksen(kurssi, piiri, opintojakso, kulttuuritarjonta, vapaaehtoistyö). Koulu osallistuu mahdollisiin kustannuksiin.

Vapaa-ajantoiminta on osa lukujärjestystä.

3. Musiikki (Lahden kansanopisto)

Kohderyhmä: Nuoret, 16-20-vuotiaat maahanmuuttajat

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Suomalaiseen musiikkikulttuuriin ja –tarjontaan tutustuminen ja kulttuurinvaihto.

Sisältö

- Musiikin historian merkkitieteokset ja säveltäjät
- Nykymusiikki Suomessa
- Opiskelijoiden kotimaan nykymusiikki
- Soittimiin tutustuminen
- Musiikin tuottaminen (oman soittimen valmistaminen, laulu)

Menetelmiä ja materiaalia

- Äänilaboratorio
- Oman soittimen valmistaminen
- Konsertissa käyminen
- Levyraati
- Monikulttuuripäivään osallistuminen (soitinnäyttely, esitys)

Integrointi muihin opintokokonaisuuksiin:

Soittimen rakentaminen integroituu visuaalisiin aineisiin, yhteistä myös liikunnan kanssa esim. tanssien osalta.

4. Visuaaliset aineet (Lahden kansanopisto)

Kohderyhmä: Nuoret, 16-20-vuotiaat maahanmuuttajat

Laajuus: 1 opintoviikko /25 tuntia

Tavoitteet

- Materiaaleihin, työvälineisiin ja tekniikoihin tutustuminen
- Harrastetarjonnan tutuksi tuominen
- Suomalaiseen visuaaliseen ilmaisuun ja kulttuuriin tutustuminen
- Virike- ja harrastustoiminnan käynnistäminen

Sisältö

- Vuodenaikoihin ja juhliin liittyvän koristeiden ym. valmistaminen
- Taide- ja ympäristökasvatus
- Estetiikka
- Arkkitehtuuri

Menetelmiä ja materiaalia

- Esineen/teoksen tms. valmistaminen
- Näyttelyvierailut
- Vierailut alan harrastuspaikoissa
- Retket lähiympäristöön
- Käsinnukke-projekti

Kielitaidon arviointi: eurooppalainen viitekehys ja yleiset kielitutkinnot

1. Eurooppalainen viitekehys

Eurooppalainen viitekehys on Euroopan neuvoston kehittämä kielten oppimisen, opetuksen ja arvioinnin yleiseurooppalainen kehys, joka määrittelee ja kuvaa kielitaidon kuutta taitotasoa peruskäyttäjätasolta taitavan kielenkäyttäjän tasolle asteikolla A1 - C2. Sen tavoitteena on yhdenmukaistaa vieraiden kielten opettamista, oppimista ja arviointia EU:n alueella. Viitekehys toimii sekä opiskelijan itsearvioinnin että kielikurssien suunnittelun perustana. Lisäksi se toimii kansainvälisen kielenoppimisen arvioinnin pohjana esim. päätettäessä ulkomailla suoritettujen kieliopintojen korvaavuuksista. Eurooppalaisen viitekehysten mukainen taitotasosteikko on muun muassa valtakunnallisten opetussuunnitelmien liitteenä ja nähtävillä verkossa osoitteessa www.oph.fi/ops/perusopetus/taitotasosteikko.doc.

2. Yleiset kielitutkinnot

Yleiset kielitutkinnot ovat aikuisille suunnattuja kielitaitotutkintoja. Tutkinnot mittaavat kielen osaamista sellaisissa käytännön tilanteissa, joissa aikuinen joutuu puhumaan, kuuntelemaan, kirjoittamaan tai lukemaan jotakin vierasta kieltä - joko Suomessa tai ulkomailla. Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa seuraavissa kielissä: englanti, espanja, italia, ranska, ruotsi, saame, saksa, suomi, venäjä. Vuoden 2003 kesäkuusta lähtien tutkinnon suomen tai ruotsin kielen todistuksella on voinut osoittaa myös Suomen kansalaisuuden saamiseksi edellytettävää kielitaitoa. Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää vähintään tyydyttävää suullista ja kirjallista suomen tai ruotsin kielen taitoa. Tämä voidaan parhaiten osoittaa suorittamalla yleiskielen taitoa mittaava yleinen kielitutkinto vähintään tasolla kolme.

Yleisen kielitutkinnon voi suorittaa valtakunnallisina tutkintopäivinä valtuutetun tutkinnonjärjestäjän toimipaikassa. Lisätietoja tutkinnosta ja taitotasovaatimuksista on saatavilla verkko-osoitteessa http://www.oph.fi/yleiset_kielitutkinnot.